MEDYA İZLEME RAPORU

TEMMUZ
AĞUSTOS 2020
EYLÜL

M4D PROJESİ

DEMOKRASİ İÇİN MEDYA, MEDYA İÇİN DEMOKRASİ PROJESİ

This project is funded by the European Union
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi Yayınıdır

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Association of Journalists and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gazeteciler Cemiyeti sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Gazeteciler Cemiyeti'nin Avrupa Birliği finansal desteği ile yürüttüğü **Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi** ekibi tarafından, açık kaynaklardan, medya taramalarından, proje ofisine çeşitli şekilde yapılan başvuru ve ihbarlardan ve Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın raporlarından hazırlanan bu rapordaki her türlü içerik kaynak gösterilerek kısmen veya tamamen çoğaltılabilir. İçerik tamamıyla Gazeteciler Cemiyeti sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Editörler:

Yusuf Kanlı, Özgür Fırat Yumuşak, Ozan Acar

Teşekkür:

Bu raporun hazırlanmasında özveriyle ve adanmışlıkla büyük katkılarda bulunan ekip arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Katkıları için **Igor Chelov**, **Yıldız Yazıcıoğlu** ve Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın Çalışma Grubu üyelerine, grafik çalışması için **Arife Acıyan'**a, veri analiz ve görselleştirme çalışmalarından dolayı **Okan Özmen**'e, raporun İngilizce tercümesi için **Ozan Acar**'a, çalışmalarımızda değerli rehberliklerinden dolayı **Av. Tuncay Alemdaroğlu** ile **Prof. Dr. Korkmaz Alemdar**'a ve bu çalışmayı mümkün kılan desteğinden dolayı Gazeteciler Cemiyeti Başkanı **Nazmi Bilgin**'e teşekkürlerimizi sunarız. Değerli katkıları olmadan bu rapor tamamlanamazdı.

Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi

Telefon
Mobil: +90 533 045 08 67
Faks: +90 312 426 06 36

E-Posta
info@gazetecilercemiyeti.org.tr
info@media4democracy.org

Web Adresi
www.gazetecilercemiyeti.org.tr
www.media4democracy.org

Adres
Üsküp Caddesi (Çevre Sk.)
No:35, Çankaya, Ankara

İÇİNDEKİLER

1-2020 yılı üçüncü çeyreğinde basın özgürlüğü atmosferi **5**

2-Basın özgürlüğünde yasal düzenlemeler, devlet & hükümet politikası **7**

a.Yasal düzenlemeler, davalar, cezaevindeki gazeteciler 7

Yasal düzenlemeler 7

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 9

Basın davaları 10

c.Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK) 13

d.Hak ihlalleri: Sansür, şiddet, hedef gösterme, tehdit, ayrımcılık 16

3-Medya ekonomi-politiği **19**

a.Şeffaf mali politika, yayın ilkeleri, hesap verebilirlik 19

b.Medya sahipliği 19

Tirajlar 21

Rating payları 23

Köşe yazarları sosyal medya etkisi 24

İnternet sitesi tıklamaları 25

c.Basın çalışanlarının durumu 27

4-Haber üretimi ve değeri **30**

a.Haber üretimi ve araştırmacı gazetecilik 30

b.Dezenformasyon & bilgi tekeli 31

5-Savunuculuk faaliyetleri & Gazetecilerin kurduğu yeni girişimler **32**

a.Sendikal çalışmalar 32

b.Cemiyet, parti ve diğer STÖ'lerin çalışmaları 33

c.Uluslararası sivil toplum ve Avrupa Birliği çalışmaları 36

6-Değerlendİrme ve önerİler **38**

Tablo ve grafik listesi

Tablo-1: Sosyal medyada köşe yazarı en çok paylaşılan internet siteleri listesi 24

Tablo-2: Sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarları listesi.....

Tablo-3: İnternet sitesi tıklamaları sonucu elde edilen yerel ve küresel sıralamalar 25

Grafik-1: Çalışan gazetecilerin Covid-19 dönemindeki hak kayıpları 21

Grafik-2: Gazete tirajları.....22

Grafik-3: Temmuz-Ağustos-Eylül 2020, 19.00-24.00 saatleri arası rating payları.....22

Grafik-4: 2003 Ocak - 2020 Temmuz arasında 'Basın, yayın ve gazetecilik' işkolundaki sendika üye sayıları 27

1-2020 YILI ÜÇÜNCÜ ÇEYREĞİNDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ATMOSFERİ

Türkiye basını dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi 2020 yılı üçüncü çeyreğini Covid-19 salgınının gölgesinde geçirdi. Bu çeyrekte Sağlık Bakanlığı verilerinin paylaşımındaki şeffaflık, rakamların yükselişle geçmesiyle birlikte yeniden sorgulanır hâle geldi. Sağlık Bakanı'nın çeyreğin son günündeki "Her vaka hasta değildir." açıklaması hem basın organlarında hem de sosyal medyada tartışma konusu oldu[1]. Açıklamanın pandemi döneminde dezenformasyon başlığı altında değerlendirmesini raporun 4. bölümünde bulabilirsiniz.

Covid-19 salgını dışında bu çeyreğin gündemini oluşturan başlıca konular kanundaki değişikliklerdi. 21 Temmuz 2020 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sunulan "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına dair Kanun Teklifi"[2] çok geçmeden işlerlik kazandı ve 1 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe girmek üzere Meclis'ten geçti. Bir yanıyla dijital haber platformları ve sosyal medya özelinde sansür pratiklerini daha da ilerletecek bu değişiklik, öte yandan Google, Facebook vb. dijital devlerin vergilendirilmesi ve Türkiye'de temsilci bulundurma zorunluğuyla karşı karşıya kalmasını beraberinde getirdi. Yeni düzenlemenin bir değerlendirmesi bu raporun 2. ve 3. bölümlerinde bulunabilir.

Yasal düzenlemelerde değişikliğe yol açan diğer konular en geç Kasım 2020'de yürürlüğe girmesi zorunluğu bulunan gazetecilerin yıpranma payına ilişkin düzenleme ve Danıştay'ın "basın kartı alabilmek için sigortalılık şartı getiren hükmün" yürütmesini durdurmasıydı[3]. Ayrıca ikinci çeyrekte tartışmaya konu olan ve gazetecileri de yakından ilgilendiren kıdem tazminatının kaldırılması konusu da temmuz ayında meslek örgütlerinin gündemindeydi[4]. Bu üç önemli gelişmenin yanında, büyük yankı uyandırmasa da Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının, Cumhurbaşkanlığının 18 Eylül 2020'de yayımlanan kararnamesiyle "stratejik iletişim ve kriz yönetimine ilişkin politikaları belirlemek, bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanda yürütülecek faaliyetlerde tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak" görevlerini resmî olarak edinmesi propagandanın kurumsal hâle getirilmesi şeklinde yorumlandı[5]. Zira kararname aslında hükümetin tüm organlarının söylemi tek odaktan oluşturması ve üst düzey kamu görevlilerinin demeçlerine Cumhurbaşkanlığı denetimi getirilmesinin resmî nitelik kazanmasını beraberinde getiriyor. Yasal düzenlemelere ilişkin ayrıntıları raporun 2. bölümünde bulabilirsiniz.

1 http://www.diken.com.tr/her-vaka-hasta-degildir-diyen-kocaya-sosyal-medya-soruyor-vakasayisikac/
2 https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3050.pdf
3 https://tele1.com.tr/internet-gazetecilerinin-uzun-suredir-bekledigi-haber-danistaydan-basin-kartlari-icin-flas-karar-204174/
4 https://tele1.com.tr/basin-orgutlerinden-kidem-aciklamasi-kalemlerimiz-uzerinde-baski-artacak-183862/
5 https://www.evrensel.net/yazi/87180/stratejik-sansur-hamlesi

Üçüncü çeyrekte, yılın diğer çeyrekleriyle de benzer şekilde RTÜK ve BİK eliyle basın organlarına kesilen cezalar gündemin üst sıralarındaydı. Bunun yanında, pandemi nedeniyle ertelenen davaların büyük bölümü bu çeyrekte görüldü. Aynı zamanda Çoklu Baro Teklifi'nin yasalaşmasıyla avukatların mesleki birliğini zayıflatma çabaları işlerlik kazandı. Basın ve ifade özgürlüğü bu çeyrekte de mahkeme salonlarındaydı. Can Dündar, Deniz Yücel, Müyesser Yıldız gibi ünlü gazetecilere dönük "cadı avı" operasyonları sürdürüldü. Temmuz-Ağustos-Eylül aylarında gazetecilere dönük davaların yanında, sansür ve engelleme pratikleri de önceki çeyreklerdekine benzer şekilde devam etti. Özellikle Eylül ayında Halkların Demokratik Partisi hedef alınarak düzenlenen "Kobanê Operasyonları" sonrası birçok siyasi gözaltına alınarak tutuklandı. HDP'nin RTÜK üyesi Ali Ürküt de gözaltına alınanlar arasındaydı. Hem öncesinde hem de sonrasında sürpriz olmayan bir şekilde muhalif kimliğiyle bilinen Özgürüz Radyo, Jinnews, Siyasi Haber, Yeni Yaşam Gazetesi, Sendika.org, Mezopotamya Ajansı gibi internet mecralarına engelleme getirildi. Sınır Tanımayan Gazeteciler (RsF) örgütünün çeyreğin sonunda yayımladığı yazı da Türkiye'de son üç ayda en az 347 haber içeriğinin engellendiğini gösteriyor[6]. Raporun 2. bölümünde konulara ilişkin ayrıntılara ulaşabilirsiniz.

Yılın bu çeyreğinde hem simgesel öneme sahip hem de Türkiye'de kısa vadede basın özgürlüğünün durumuna ilişkin öngörü sağlayan önemli gelişmeler de yaşandı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Adli Yıl Açılış Töreni'nde sarf ettiği "İfade hürriyetinin bir parçası olan eleştiri ve haber verme hakkının mevzuatta daha güçlü bir temele sahip olmasını sağladık."[7] sözleri, alandaki tüm uluslararası ve yerel raporları, gazetecilere dönük tutuklama ve sansür pratiklerini, medyada çoğulculuğun durumunu ve daha birçok olguyla çelişir nitelikteydi. Hükümete yakın yayınlarda ve gazetelerde 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin yıldönümünde yazarların (aralarında RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin'in de bulunduğu) birçoğunun darbeyi lanetlemenin yanında basın özgürlüğünün "sınırlarını" çizdiği de görüldü. Cumhurbaşkanı'nın açıklamalarıyla bire bir örtüşen bu yazılar[8] "millî menfaat ve güvenlik" söylemini gazeteciliğin ilkelerinin ilk sırasına yerleştiren cümlelerden oluşuyor. Bu söylemin özet bir analizini raporun 4. bölümünde bulabilirsiniz.

Yukarıda aktarılan tablonun dışında bu çeyrekte medyada yeni oluşumların ortaya çıkışı bir yanıyla umut veren, bir yanıyla da geçmişten tanıdık isimleri yeniden tarih sahnesine çıkaran nitelikteydi. Uzun yıllardır Bursa'nın ve Türkiye'nin en önemli yerel basın mecralarından birisi olan Olay TV'nin patronu Cavit Çağlar'ın "ulusal televizyon" kurma girişimi yaygın medyadan uzaklaştırılmış birçok ismi bir araya getiriyor. Aynı zamanda Sözcü TV'nin kuruluşu yüksek tiraj ve erişimli medya organları arasında bulunan Sözcü Gazetesi'nin görünürlüğünü daha da öne çıkaracak gibi görünüyor. Yeni girişimlerin medyada çoğulculuğa katkısının tartışıldığı ve Sözcü TV'nin de dâhil olduğu lisans alma sorununun yer aldığı bir pasajı raporun 3. bölümünde bulabilirsiniz.

Öne çıkan bu başlıklar basın özgürlüğünün bu çeyrekteki durumunun yalnızca birkaç örneği olarak adlandırılabilir. Yukarında belirtilen maddelere ek, basın ve ifade özgürlüğüne ilişkin son üç aydaki

6 https://rsf.org/en/news/tighter-control-over-social-media-massive-use-cyber-censorship-0
7 https://bianet.org/bianet/siyaset/230069-erdogan-in-ifade-ozgurlugu-soylemi-ne-kadar-dogru
8 https://www.star.com.tr/acik-gorus/basinin-toplumsal-sorumluluk-ilkesi-haber-1559031/
https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/cem-duran-uzun/2020/07/18/basin-ozgurlugunun-sinirlari-ve-basin-ilan-kanunu

önemli gelişmelerin günlük olarak tutulan kaydı için Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın Projesi kapsamında yayımlanan aylık raporlara buraya tıklayarak ulaşabilirsiniz. Ayrıca bu raporun son bölümünde Gazeteciler Cemiyeti M4D Projesi'nin basın özgürlüğüne ilişkin değerlendirme ve önerilerini inceleyebilirsiniz.

2-BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNDE YASAL DÜZENLEMELER, DEVLET & HÜKÜMET POLİTİKASI

a.Yasal düzenlemeler, davalar, cezaevindeki gazeteciler

Yasal düzenlemeler

Yılın önceki çeyreklerinde İnfaz Yasa Taslağı'nın kanunlaşması ve Anayasa Mahkemesi'nin Şubat ayında aldığı kararla"... yıpranma payını sarı basın kartı sahibi olma şartına bağlayan düzenlemeyi ve gazetecinin ödenmeyen ücretlerinin yüzde 5 fazlası ile ödenmesi düzenlemesini"[9] iptal etmesi yeni bir süreci başlatmıştı. Bu dönemde ise bir hafta gibi kısa sürede TBMM'ye sunulan ve yasalaşan yeni internet düzenlemesi[10] ifade özgürlüğü gündeminin ilk sırasını işgal etti. Yeni düzenleme 1 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe giriyor, ancak yasanın neler getireceği oldukça açık biçimde aktarılmış durumda:

Önceki düzenlemeyle erişim engeli getirilen internet sayfaları, bu düzenlemeyle birlikte yayından kaldırılabilecek. Yani içerikler internet hafızasından tamamen silinecek. Bu durum içeriklerin yalnızca 1 Ekim 2020 itibarıyla değil, geriye dönük olarak da silinmesi anlamına geliyor[11]. Ayrıca bu madde yalnızca sosyal medya ağlarını değil, tüm internet sitelerini kapsıyor.

"Unutulma hakkı" yasanın bir başka ayağı... İdeal durumda birçok gerçek veya tüzel kişinin yalan haberle mücadelesine olanak sağlayacak şekilde içeriklerin kaldırılmasını sağlayabilen unutulma hakkı, Türkiye'deki pratiğe bakıldığında suistimale açık bir temelde yükseliyor. Zira yeni düzenlemeyle mahkemeye "kişilik haklarınızın ihlâl edildiğini" belirtmeniz ve sonucundaki karar herhangi bir dijital içeriğin hem silinmesine hem de arama motorlarında endekslenmemesine olanak sağlıyor. Kanun kapsamında kamu yararı, konuların kişiselliği/kitleselliği gibi tartışmalara yer verilmiyor. Bu yüzden unutulma hakkının 17-25 Aralık süreci, siyasilerin mal varlığına dönük haber içerikleri vb. aslında tüm toplumu ilgilendiren konularda da sansüre yol açacağı düşünülüyor[12].

9 https://www.evrensel.net/haber/397330/yipranma-payi-icin-kart-sahibi-olma-sarti-iptal-edildi
10 https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3050.pdf
11 https://www.amerikaninsesi.com/a/sosyal-medya-duzenlemesi-haberlerin-gecmisini-degi%C5%9Ftirebilir/5512029.html
12 https://susma24.com/sosyal-medya-teklifini-uzmanlara-sorduk/

Yasanın diğer önemli bölümü ise sosyal ağ sağlayıcılarını da kapsıyor. Türkiye'de günlük erişimi 1 milyondan fazla olan sosyal ağ sağlayıcılarına (Facebook, YouTube, Twitter vb.) Türkiye'de temsilci bulundurması zorunluluğu getiriliyor. Bunu yerine getirmeyenler için önce 30 günlük sürenin sonunda 10 milyon TL idari para cezası verilecek. Ödeme olmaması hâlinde ikinci 30 günün sonunda 30 milyon TL, üçüncü 30 günün sonunda ise bu ağ sağlayıcılara reklam verilmesinin yasaklanması söz konusu olacak. Bu ceza karşılığı da yerine getirilmezse takip eden üç ay içinde mecranın bant genişliği (siteye giriş hızı da denilebilir) %50 oranında daraltılacak. Takip eden bir ay içinde de temsilci atanmazsa bu oran %90'a çıkartılabilecek, yani Türkiye'deki internet kullanıcıları bahsi geçen mecraya giriş yapamayacak da denilebilir.

Sosyal ağ sağlayıcılarla ilgili diğer konu da "kişisel hakların ihlâl edildiği" durumlarda silinmesi talep edilen içeriğe yönelik 48 içerisinde olumlu/olumsuz cevap verilmesi... Olumsuz cevap verilmesi yönünde yargı yolu açık olduğundan ve yargı kararını takip eden 24 saat içerisinde de içeriği silme zorunluluğu getirildiğinden herhangi bir içerik kaldırma talebinin birkaç gün içinde uygulamaya konacağını belirtmek güç değil. Yasanın bu bölümü aynı zamanda bahsi geçen ağ sağlayıcılarının verilerini Türkiye'de bulundurma zorunluluğunu da öngörüyor. Yani içerik silinmesinin yanında örneğin anonim bir hesabın IP bilgisi (yani bir bakıma kimliği) Türkiye devleti tarafından talep edilebilecek, bulunabilecek ve bu hesabın sahibi hakkında işlem yapılmasının önü açılacak.

Başından sonuna sansür olarak addedilebilecek bu yeni düzenleme zaten hükümetin ve Cumhurbaşkanı'nın topyekûn hedefi hâline gelen interneti daha da bastırma anlamı taşıyor. Düzenlemenin yukarıda belirtilen ilk iki bölümü bilgiye erişimin önüne set çekiyor, diğer iki bölümü ise kamusal tartışmanın yani ifade özgürlüğünün tek odaktan izlenip sansürlenmesine olanak veriyor.

Yasayla ilgili medyada dile getirilenler şaşkınlığa mahal vermiyor; zira yaygın medya yasayı Almanya, Fransa gibi örnekleriyle karşılaştırarak "dünya standardında" bir düzenleme olarak karşılarken[13], eleştirel yazın ise düzenlemenin basın ve ifade özgürlüğünün üzerine son toprağı atacağı yönünde görüş bildiriyor[14]. Bunun yanında yeni düzenleme yasalaştıktan sonra ilk tepkiler TBMM sıralarından yükseldi. HDP ve CHP'nin yasaya şerh düşmesinin[15] ardından CHP yasayı Anayasa Mahkemesi'ne götüreceğini belirtti[16]. Öte yandan yasa daha yürürlüğe girmeden temelini aldığı "unutulma hakkı" mahkemeler tarafından kullanılmaya başlandı bile. Buna ilişkin ilk örnek milli güreşçi Recep Çakır'ın tecavüz suçundan halihazırda hüküm giymesine rağmen hakkında çıkan haberlerle ilgili başvurusu sonrası ilgili haberlere erişim engeli getirildi[17]. 1 Ekim 2020 tarihi sonrası, benzer içeriklerin doğrudan silinmesi bekleniyor. Hem toplumca bilinen hem de yasal olarak suçu sabitlenmiş bir kişinin kendisiyle ilgili haberlere erişim engeli getirtebilmesi yeni düzenlemenin sonuçları açısından net ve o kadar da korkutucu bir fikir veriyor.

13 Örnek: https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/fuat-bol/sosyal-medyaya-cekiduzen-41578538
14 Ör:
https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/karanlik-doneme-geciyoruz-1755152
https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53264381
15 https://www.evrensel.net/haber/410356/hdp-ve-chp-sosyal-medya-teklifine-muhalefet-serhi-dustu
16 https://www.evrensel.net/haber/410544/chp-sosyal-medyaya-sansur-yasasinin-iptali-icin-aymye-basvuruda-bulunacak
17 https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53852467

Henüz TBMM'ye sunulmasa da bu çeyrekte tartışmalara ve sivil toplumun girişimlerine sahne olan diğer yasal düzenlemeler ise yıpranma payı ve kıdem tazminatı konularındaydı. Yalnızca gazetecileri değil tüm çalışanları kapsayacak şekilde düzenlemeye konu olan bu iki başlığın yılın son çeyreğinde yasalaşması bekleniyor. Buna göre gazeteciler için yıpranma payının basın kartı sahipliğine tâbi olmaması, topyekûn kaldırılması; kıdem tazminatının sözleşmeli çalışma koşulları altında tamamen kaldırılması ya da kısıtlanması gibi ihtimaller bulunuyor. Bu çeyrekte Gazeteciler Cemiyeti'nin de dâhil olduğu gazetecilik meslek örgütleri bir araya gelerek hem kıdem tazminatının kaldırılmasına karşı hem de yıpranma payının yeniden tesisi için çeşitli girişimlerde bulundu[18].

Ülkede basın ve ifade özgürlüğünün durumuyla ilgili yasal düzlemde bir ipucu da Anayasa Mahkemesi'nin paylaştığı verilerden anlaşılıyor[19]. Bu çeyrekte paylaşılan verilere göre 2012 başından 2020 Haziran ayı sonuna kadar yapılan bireysel başvurulardaki ihlal kararları kapsamında "Adil yargılama hakkı"- yani Anayasa Mahkemesi'nin temel varlık sebebi olan kategorideki kararlar %52,9 (toplam 5.241 karar) ile birinci sırada geliyor. Hemen ardından mülkiyet hakkına ilişkin kararlar (%27,5- toplam 2.725 karar) gelse de üçüncü sırada yer alan "ifade özgürlüğü" (%5,9- toplam 585 karar) diğer 15 farklı hak alanını geride bırakmış durumda. Aynı zamanda tüm alanlardaki hak ihlali kararlarının 2012 yılından bugüne kadarki artışı ülkenin geldiği durumu gözler önüne seriyor. Yıllara göre dağılımda 2013 yılı 78 kararla son sırada yer alırken 2018 yılı 2.221 kararla ilk sırada bulunuyor. 2019 yılında 1.250 karar alınırken, 2020 yılının sadece ilk yarısında 1.316 ihlal kararı verilmiş durumda. Bu çeyrekte AYM ve basın açısından bir başka gündem de gazeteci ve milletvekili Enis Berberoğlu ile ilgili karardı[20]. Enis Berberoğlu'nun hem "seçilme ve siyasi faaliyette bulunma" hem de "kişi hürriyeti ve güvenliği" haklarının ihlâl edildiğine karar veren AYM, milletvekiline tazminat ödenmesi ve yeniden yargılama yapılmasına hükmetti. Gazeteciler Erdem Gül ve Can Dündar'ın da yargılandığı "MİT Tırları" davasında tutuklu yargılanmış olan, dokunulmazlığı kaldırılan ve milletvekilliği düşürülen Berberoğlu hakkındaki bu karar ifade özgürlüğü açısından emsal niteliği taşıyor.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

Geçtiğimiz çeyrekte AİHM'in ülkelere ilişkin hazırladığı bilgilendirme formlarına son güncelleme yayımlanmıştı. Buna göre, AİHM'in sonlandırarak inceleme için Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne sunduğu dava kararları arasında beş vakanın denetimi hâlâ devam ediyor. Aralarında Hrant Dink ve Nedim Şener davalarının da olduğu bu vakalara ilişkin Türkiye Devleti'nin uygulaması önerilen yasal reformları henüz hayata geçirmediği görülüyordu. Davalar sonucu yaptırıma ilişkin bu çeyrekte de herhangi bir gelişme yaşanmadı. Bunun yanında karara bağlanmış ve tazminat kararıyla sonuçlanmış davalar kapsamında Türkiye Devleti'nin son 10 yılda 200 milyon Avro'nun üzerinde tazminat ödediğini belirtmek gerekiyor[21].

AİHM'in yılın üçüncü çeyreğinde basın ve ifade özgürlüğü alanında karara bağladığı tek dava Ragıp Zarakolu vakası. Mahkeme, yayıncı ve yazar Zarakolu'nun "KCK İstanbul Ana Davası" kapsamında

18 https://tele1.com.tr/basin-orgutlerinden-kidem-aciklamasi-kalemlerimiz-uzerinde-baski-artacak-183862/
19 https://www.anayasa.gov.tr/media/6906/bb_istatistik-2012-2020-haziran-min.pdf
20 https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/30030?BasvuruAdi=enis+berbero%C4%9Flu
21 https://rm.coe.int/tur-eng-fs4/1680709767

tutuklanması, sonrasında da hakkında Interpol ile arama kararı çıkartılması konularında Zarakolu'nun özgürlük, güvenlik ve ifade özgürlüğü haklarının ihlal edildiğine karar vererek, Türkiye Devleti'nin Zarakolu'na 6 bin 500 Avro manevi tazminat ödemesine hükmetti[22].

2020 üçüncü çeyreğinde AİHM, dolaylı yoldan Türkiye'de ifade özgürlüğü alanındaki davalara emsal sağlayabilecek bir vakayı daha karara bağladı. 2009 yılında kapatılan Tutuklu Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (TAYAD) Adana Şubesi hakkında AİHM "Yeterli delil ve gerekçe gösterilmeden üye ve yöneticilerinin örgüt propagandası yaptığı iddiasıyla bir derneğin kapatılması, dernek kurma özgürlüğünün ihlalidir" diyerek, Türkiye'yi mahkûm etti[23]. 2016 darbe girişimi sonrası çıkarlan kanun hükmünde kararnamelerle kapatılan birçok derneği ilgilendirecek bu karar hem basın hem de insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin yerel ve uluslararası hukuk açısından başvuruları için emsal niteliği taşıyabilir.

Basın davaları

Basın özgürlüğü izleme çalışmaları yürüten kurumlar nezdinde Cezaevinde bulunan gazetecilerle ilgili istatistiklerde farklı görüşler bulunuyor. M4D Projesi kapsamında, alanda aktif çalışan sivil toplum örgütlerinin verileri şu şekilde derlendi:

30 Eylül 2020 itibarıyla,

Press in Arrest'e göre cezaevinde en az **60** gazeteci bulunuyor. Yanı sıra **245** yargılanan gazetecinin olduğu belirtiliyor.

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği'ne (MLSA Turkey) göre cezaevinde **85** gazeteci ve medya çalışanı bulunuyor[24].

Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) yürüttüğü "**Free Turkey Journalists**" kampanyası verilerine göre **77** gazeteci cezaevinde bulunuyor[25].

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) verilerine göre cezaevinde **70** gazeteci bulunuyor[26].

Jailed Journos'a göre **143** gazeteci cezaevinde bulunuyor[27].

Expression Interrupted raporunda ise **83** gazetecinin cezaevinde bulunduğu belirtiliyor[28].

Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın (ÖiB) Projesi verilerine göre, Eylül ayı sonu itibarıyla hükümlü 46 ve tutuklu veya gözaltında 37 olmak üzere toplam **83** gazeteci cezaevinde bulunuyor[29]. ÖiB kayıtlarına göre, Ocak 2020'de 52'si hükümlü ve 43'ü tutuklu olmak üzere toplam 95 basın mensubu cezaevindeydi. Şubat ayında hapisteki gazeteci sayısı 53'ü hükümlü ve 44'ü tutuklu toplam 97 idi.

22 https://bianet.org/bianet/insan-haklari/230898-aihm-den-ragip-zarakolu-karari
https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-203852%22]}
23 http://mezopotamyaajansi25.com/tum-haberler/content/view/109773
24 https://www.mlsaturkey.com/tr/cezaevindeki-gazeteciler-ve-medya-calisanlari/
25 https://freeturkeyjournalists.ipi.media/cases-2/
26 https://tgs.org.tr/cezaevindeki-gazeteciler/
27 https://jailedjournos.com/tutuklu-gazeteciler-listesi/
28 http://expressioninterrupted.com/census.php
29 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_8893519.pdf

Mart 2020'de ise 51'i hükümlü ve 49'u tutuklu, toplam 100 medya mensubu hapiste iken, Nisan ayında hapiste 50 hükümlü, 51 tutuklu toplam 101 basın mensubu vardı. Mayıs ayında hapisteki gazeteci sayısı 51'i hükümlü ve 51'i tutuklu olarak toplam 102'ye ulaştı. Haziran'da ise gazeteci sayısı 49'u hükümlü ve 43'ü de gözaltında olmak üzere 92'ye gerilemişti. Temmuz ayında Haziran'daki durum devam etmiş, Ağustos ayında ise demir parmaklıklar arkasındaki gazeteci sayısı 48 hükümlü 42 tutuklu veya gözaltında olmak üzere toplam 90'a gerilemişti. Bu çerçevede gazetecilerin mesleklerini yapmalarından dolayı hapis cezasıyla karşılaşmaları devam etse de 2020'nin üçüncü çeyreğinde hapisteki tutuklu ve hükümlü gazeteci sayısında göreceli bir azalma olduğu söylenebilir. Sivil toplum örgütlerinin verilerinin birbirinden farklı oluşunun güncelleme yapılmaması, izlenen dönemlerinin farklı oluşu, gazeteci tanımının medya çalışanlarını kapsayıp kapsamaması vb. nedenleri bulunuyor.

Temmuz-Ağustos-Eylül aylarında basın davaları açısından sayısal olarak azalma görülse de simge niteliğinde tutuklama, ceza, dava, soruşturma ve suç duyuruları yine gazetecilerin gündemindeydi. "MİT Tırları" davası nedeniyle hakkında çıkan hapis cezasının Yargıtay tarafından bozulmasının ardından davası devam eden gazeteci Can Dündar'ın 19 Eylül tarihinde "mahkemeye veya Türkiye'deki herhangi bir adliye veya kolluk kuvvetine" gelmediği takdirde mal varlığına el konulacağı ilan edildi[30]. Benzer sürelerde gözaltına alınan gazeteci Deniz Yücel'in yargılandığı davada da Yücel hakkında üç yıllık bir süreye yakın hapis cezası verildi[31]. Öte yandan Libya'da yaşamını yitiren MİT mensuplarıyla ilgili haberler nedeniyle devam eden davada Barış Pehlivan, Murat Ağırel ve Hülya Kılınç hakkındaki tahliye talebi, "delilleri yok etme ve kaçma şüphesi" gerekçe gösterilerek reddedildi[32]. Gazetecilerden Murat Ağırel'in cezaevinde olduğu sırada dişini çektirmesinin ardından dikişleri olduğu, bu yüzden konuşma zorluğu çektiği gerekçesiyle ifadeye götürülmesinin ertelenmesi talebi de reddedildi ve Ağırel sağlık sorunlarına rağmen ifadeye götürüldü[33]. Aynı davanın mütalaası da Eylül ayında açıklandı ve 9 Eylül 2020 tarihindeki duruşmada tutuklu yargılanan Barış Pehlivan, Hülya Kılınç ve Murat Ağırel'in tahliyesine karar verildi[34]. Bu davanın ikizi niteliği taşıyan, gazeteciler Müyesser Yıldız ve İsmail Dükel'in yargılandığı davada da "Devletin güvenliği veya yararları bakımından gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçundan 6 yıl 3'er aydan 17 yıl 6'şar aya kadar hapis istemiyle" hazırlanan iddianame kabul edildi[35]. Basın davalarında diğer bir üzücü gelişme Özgür Gündem Gazetesi ile dayanıştıkları için yargılanan gazetecilerden geldi. Dilşah Kocakaya, Ertuğrul Mavioğlu, Mehmet Celal Başlangıç, Mehmet Fehim Işık, Mehmet Şirin Taşdemir, Ömer Ağın, Öncü Akgül, Veysel Kemer ve Yüksel Oğuz, Celalettin Can ile gazetenin Eş Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Aykol'a verilen hapis cezaları, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi tarafından onandı[36].

Bu çeyrekte bir başka simge karar da Manisa'dan geldi. Yerel basında gazeteci olarak görev yapan Mustafa Temiz "15 Temmuz ile ilgili haber yazma ihtimali" nedeniyle Emniyet'e çağrılıp sorgulandı[37]. Yazılmamış bir haber nedeniyle gözaltına alınması sonrası Temiz, hakkında gözaltı kararı çıkartan

30 https://www.dw.com/tr/can-d%C3%BCndar%C4%B1n-mal-varl%C4%B1klar%C4%B1na-el-koyma-karar%C4%B1-verildi/a-55187574
31 https://www.dw.com/tr/deniz-y%C3%BCcelden-hapis-cezas%C4%B1-karar%C4%B1na-tepki-karar-yasa-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1/a-54204338
32 https://www.yurtgazetesi.com.tr/guncel/pehlivan-agirel-ve-kilincin-tahliye-talebi-reddedildi-h160583.html
33 https://www.gercekgundem.com/medya/197547/murat-agirel-agzim-kan-dolu-demesine-ragmen-durusmaya-cikarildi
34 https://www.dw.com/tr/mit-davas%C4%B1nda-%C3%BC%C3%A7-gazeteciye-tahliye/a-54872214
35 https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/gazeteciler-yildiz-ve-dukel-hakkindaki-iddianame-kabul-edildi/1988669
36 http://mezopotamyaajansi25.com/tum-haberler/content/view/110238?page=2
37 https://tele1.com.tr/basin-ozgurlugunu-bitiren-olay-gazeteci-yazmayi-dusundugu-haber-icin-emniyette-sorgulandi-190828/

savcıyı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na şikâyet etti. İfade veya basın özgürlüğü kapsamına dahi giremeyecek bu konu ülke gündeminde büyük yer işgal etmese de insanların yalnızca düşünceleri nedeniyle kamu kurumlarının keyfiyetine teslim edilmesinin bir örneği olarak önem arz ediyor. Gözaltının yasa dışı olduğunu vurgulamaya gerek dahi bulunmuyor. Gazetecilerin mesleklerini icra etmeleri sırasında gözaltına alınmalarına bir örnek de çoklu baro görüşmelerini takip eden Sibel Hürtaş'ın başına geldi. Çeyreğin ilk günlerinde gözaltına alınan Hürtaş serbest bırakıldı, ancak baro görüşmeleriyle ilgili kolluk kuvvetleri eliyle haber yapılmasının önüne geçilmeye çalışıldı[38]. Nitekim birkaç gün içinde teklif yasalaştı. Bunun dışında "FETÖ şüphelisi" olarak aranan gazeteci Erkan Akkuş'un yakalanması ve tutuklanması, çeyreğin bir diğer gelişmesiydi[39]. Akkuş'un tutuklanmasıyla ilgili uluslararası basın örgütlerinden de tepki geldi[40].

Soruşturma ve suç duyurularında da 2020 yılı üçüncü çeyreği son birkaç yıldaki standart hâlini bozmadı. Sosyal medya paylaşımları, ünlü gazetecilere dönük soruşturmalar ve "cumhurbaşkanına hakaret" suçlaması bu konu başlığının en popüler anahtar kelimeleri olmaya devam ediyor. Bu olaylardan üçüncü çeyrekte gündem oluşturan başlıklar gazeteciler Fatih Portakal hakkında "cumhurbaşkanına hakaret" suçlamasıyla açılan dava (ilk duruşmada dava ertelendi)[41], Can Ataklı hakkında aynı nedenle hazırlanan iddianame[42] ve "TBMM'yi alenen aşağılama" nedeniyle TBMM'nin Yılmaz Özdil hakkındaki suç duyurusu idi[43]. Bunun yanında devam eden sosyal medya paylaşımı temelli suç duyurularıyla ilgili İçişleri Bakanlığı çeşitli rakamlar açıkladı. Buna göre 1 Ocak-1 Ağustos 2020 tarihleri arasında toplam 6bin 743 sosyal medya hesabı hakkında Bakanlığın suç duyurusunda bulunduğu belirtildi[44].

Yalnızca basın davalarında değil ifade özgürlüğü açısından da Türkiye'de yargı süreçlerindeki keyfiyet ve çifte standardı gözler önüne seren bir karar Yeni Akit gazetesi açısından yaşandı. Bir önceki paragrafta "hakaret" kapsamına alınan konuların ötesinde "hastalıklı zihniyet", "adi" gibi doğrudan hakaret içeren ifadelerin bulunduğu yazı[45] CHP'li milletvekilleri Mahmut Tanal ve İbrahim Kaboğlu'nun açtığı dava sonucu ifade özgürlüğü kapsamında sayıldı[46].

Bu çeyrekte basın davaları açısından yaşanan birkaç olumlu gelişme de bulunuyor. Gazeteciler Ayhan Çimendağ[47], Mehmet Y. Yılmaz[48], Onur Emre[49] ve Zehra Özdilek[50]'in yargılandıkları davalardan beraat etmeleri, aynı zamanda cezaevindeki gazeteciler Abdullah Kılıç, Bayram Kaya, Habip Güler, Mümtazer Türköne, Özgür Boğatekin, Rawin Sterk ve Serkan Aydemir tahliyeleri de basın özgürlüğü açısından olumlu yankı uyandırdı. Basın davalarına ilişkin ayrıntıları, açık kaynaklardan günlük takibin yapıldığı Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın (ÖİB) Projesi aylık raporlarında bulabilirsiniz[51].

38 https://t24.com.tr/haber/baro-baskanlarinin-meclis-onunde-bekleyisini-takip-eden-gazeteci-sibel-hurtas-gozaltina-alindi,888376
39 https://www.cnnturk.com/turkiye/feto-suphelisi-erkan-akkus-tutuklandi
40 https://mailchi.mp/cpj/turkish-journalist-erkan-akku-arrested-after-4-years-in-hiding?e=0b2bdc4c7c
41 https://www.birgun.net/haber/erdogan-suc-duyurusunda-bulunmustu-fatih-portakal-hakim-karsisina-cikti-316788
42 http://www.diken.com.tr/erdogana-hakarette-bugun-beceremediniz-gitti-ifadesi-icin-gazeteci-atakliya-hapis-istemi/
43 https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-tbmm-baskanligindan-gazeteci-yilmaz-ozdil-hakkinda-suc-duyurusu-41557341
44 https://www.diyarbakirsoz.com/gundem/7-bin-hesaba-sorusturmaicisleri-bakanligi-yil-basindan-bu-yana-6-bin-743-sosyal-medya-hesabi-kullanicisi-hakkinda-adli-islem-baslatildi-213906
45 https://www.yeniakit.com.tr/haber/chpnin-kutsallari-ve-ayasofya-1309559.html
46 https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/sozcuye-suc-saydiklari-yeni-akit-icin-basin-ozgurlugu-oldu-5929064/
47 https://www.evrensel.net/haber/411728/yaptigi-haber-uzerine-dava-acilan-gazeteci-ayhan-cimendag-beraat-etti
48 https://www.gercekgundem.com/medya/196923/mehmet-y-yilmazin-binali-yildirim-yazilari-icin-beraat-karari
49 https://ilerihaber.org/icerik/ileri-haber-eski-genel-yayin-yonetmeni-onur-emreye-beraat-115153.html
50 https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/muhabirimiz-ozdilek-beraat-etti-1768625
51 http://media4democracy.org/reports/

b.Basın kartı düzenlemeleri

2020 yılı ilk çeyreğinin gündemi, Ocak 2020'de 894 gazetecinin basın kartının iptal edilmesiydi. Kamuoyu baskısının ardından basın kartlarının "iptal edilmediği, beklemede olduğu" açıklansa da gazetecilerin birçoğu hâlâ kartlarını alamamış durumda. 2020 yılı ikinci ve üçüncü çeyreklerinde Basın Kartı Komisyonu ya da kartların dağıtımıyla ilgili başat bir gelişme yaşanmadı. Bu çeyrekteki en önemli konu ise Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin (ÇGD) açtığı dava sonrası Danıştay'ın "basın kartı alabilmek için sigortalılık şartı getiren hükmün"[52] yürütmesini durdurmasıydı.

İlgili kanunda geçen, gazetecilerin basın kartı alabilmesinde şart koşulan "5953 sayılı Kanun hükümlerine uygun sözleşme yapmış ve sigorta primlerinin çalışma mevzuatı esaslarına uygun olarak yatırılmış olması" maddesinin iptaline hükmeden Danıştay 10. Dairesi, maddedeki sorumluluğun gazetecilerin değil işverenin sorumluluğunda olduğunu not düştü. Olumlu olarak değerlendirilebilecek bu gelişmenin bir sonraki adımında ise gazetecilerin yıpranma payına ilişkin düzenleme geliyor. Yıpranma payı alınmasının şartının basın kartı sahipliği olması, mesleğini internet platformlarında sürdüren gazeteciler başta olmak üzere tüm basın dünyasını ilgilendiriyor. Zira Kasım ayına kadar netleşecek konuyla ilgili yıpranma payının topyekûn yitirilmesi ya da yüzdesinin düşürülmesi ihtimalleri dahi bulunuyor.

c.Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK)

2020 yılı ilk yarısını sırasıyla idari para, yayın durdurma ve ilan kesme cezalarıyla geçiren iki kurum için üçüncü çeyrekte de farklı bir gelişme yaşanmadı. Temmuz-Ağustos-Eylül aylarında meydana gelen iki olumlu gelişme RTÜK'ün bir önceki çeyrekte TELE1'e ve Halk TV'ye verdiği 5'er günlük ekran karartma cezalarına karşı yürütmeyi durdurma kararlarının çıkmasıydı. Cezalar doğrudan "basın özgürlüğü ve yurttaşların haber alma hakkına müdahale" olması gerekçe gösterilerek durduruldu[53]. Öte yandan bu iki karar da başka mahkemeler eliyle kaldırıldıktan sonra hem Halk TV hem de TELE1 yayın durdurma cezalarını uygulamak zorunda kaldı. İki kanalla ilgili de RTÜK'ün aldığı kararları durdurma amacıyla yargıya taşıyanların da RTÜK Üst Kurul'undaki muhalefet partisi temsilcileri olduğunu hatırlatmakta fayda var[54]. Zira kurulda oy çokluğu kullanılarak yüzlerce cezanın altına imza atılması karşısında yaptırım gücü bulunmayan milletvekillerinin kararları yargıya taşımaktan başka bir çaresi kalmıyor[55].

RTÜK'ün üçüncü çeyrekte Üst Kurul kararıyla verdiği cezalar çoğunlukla idari para cezası olmakla birlikte yayın durdurmaya kadar uzanıyor. Ayrıca yılın ikinci çeyreğinde gündeme oturan yayın lisansının iptali uyarıları bu çeyrekte de yankı uyandırmaya devam etti. Kurumun Üst Kurul kararları incelendiğinde 1 Temmuz 2020 – 30 Eylül 2020 arasındaki toplantılarda alınan 433 kararın 90'ının RTÜK Kanunu'nda bulunan ve keyfi cezalandırmaların temelini oluşturan 8'inci maddesinin birinci

52 https://tele1.com.tr/internet-gazetecilerinin-uzun-suredir-bekledigi-haber-danistaydan-basin-kartlari-icin-flas-karar-204174/
53 https://tele1.com.tr/son-dakika-mahkemeden-tele1-icin-karar-191824/
https://www.birgun.net/haber/halk-tv-ye-verilen-5-gunluk-ekran-karartma-cezasi-durduruldu-309944
54 http://www.diken.com.tr/iki-rtuk-uyesi-rtuk-kararina-karsi-dava-acti/
55 Yedi kişilik Üst Kurul'da kararlar için oy çokluğu aranıyor ve siyasi partilerin meclisteki temsilleri oranında kurula temsilci seçiliyor. İçinde bulunduğumuz yasama döneminde yedi üyenin dördü AKP ve MHP kontenjanından olduğu için basit şekilde tüm kararların üye fazlalığına dayanarak alındığını söyleyebiliriz.

fıkrasıyla bağlantılı olduğu görülüyor. Bu madde altında geçen tarafsızlık, hukukun üstünlüğü, millî ve manevî değerler, bölücülük, ayrımcılık, haksız çıkar, insan onuru ve özel hayatın gizliliği bentlerinin kurulun çoğunluğunu oluşturan AKP ve MHP temsilcilerinin inisiyatifinde cezalandırma aracı olarak kullanıldığı bu çeyrekte de tartışılan konulardandı. 90 karar incelendiğinde bir önceki çeyrekten farklı olarak yukarıda bahsi geçen bentlerden ziyade "fal ve batıl inanç temelli istismar" maddesini içeren (r) bendinin cezalara konu olduğu görüldü. Bu bent dışında geriye kalan 12 kararın özeti aşağıda görülebilir[56]:

(a) bendi üzerinden bölücülük suçlamasıyla ve aynı eylemin bir yıl içindeki tekrarı iddiasıyla Halk TV'ye (5) gün süreyle yayın durdurma cezası verildi[57].

(b) bendi üzerinden toplumu kin ve düşmanlığa tahrik suçlamasıyla ve aynı eylemin bir yıl içindeki tekrarı iddiasıyla TELE1'e (5) gün süreyle yayın durdurma cezası verildi[58],

(ç) bendi üzerinden insan onuruna saygısızlık / özel hayatın gizliliğini ihlal suçlamasıyla TELE1'e iki defa 25.881 TL, toplam 51.762 TL idari para cezası verildi ve kanalın ihlâli tekrarı hâlinde kademeli olarak yayın durdurma ve lisans iptali cezalarıyla karşılaşacağı uyarısı yapıldı[59]. Aynı zamanda 30 Ağustos törenlerini KJ'deki "Devletin Zirvesi Anırkabir'de" ifadesiyle veren Akit TV'ye 733 TL idari para cezası verildi[60]. Aynı madde üzerinden KRT TV'ye 25.881 TL ceza verildi[61].

(f) bendi üzerinden millî ve manevî değerlere aykırılık suçlamasıyla TLC TV'ye iki defa[62] 42.196 TL-toplam 84.392 TL ve ULUSAL 1'e 25.881 TL[63] idari para cezası verildi. Bunun yanı sıra RTÜK'ün internet yayınlarını da sansürlemesinin ilk örneği olan Netflix platformundan Cuties (Minnoşlar) filminin kaldırılması da (f) bendine dayandırılarak gerçekleşti[64]. RTÜK bu sansür örneğini "Üst Kurul ilk kez bir seç-izle platformunun dosyasını görüştü." Cümleleriyle doğrudan kendi sitesinde de duyurdu[65].

(ı) bendi üzerinden tarafsızlığın ve meslek ilkelerinin ihlâli suçlamasıyla Akit TV'ye 25.881 TL ceza verildi[66].

56 RTÜK Üst Kurul kararlarına bu adresten ulaşabilirsiniz: https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari
57 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-a-bendinin-bir-yil-icinde-tekraren-ihlali-n/29298
58 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-b-bendinin-bir-yil-icinde-tekraren-ihlali-n/29299
59 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29300
https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29301
59 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-maddesinin-ikinci-fikrasi-uyarinca-idari-para-cezasi-akit-tv-akit-televizyon-ve-radyoa-s/29929?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
61 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29772?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
62 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-f-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29826?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-f-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29825?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
63 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-f-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29824?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
64 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-g-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29928?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
65 https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/8383/rtukten-netflixe-pedofili-cezasi.html
66 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-i-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-maddesinin-ikinci-fikrasi-uyarinca-idari-para-cezasi-akit-tv-akit-televizyon-ve-radyo-a-s/29828?Aciklama=8%27inci%20

(ş) bendi üzerinden şiddeti özendirmesi suçlamasıyla TELE1'e, yayınladığı bir film nedeniyle 25.881 TL idari para cezası verildi[67].

M4D Projesi'nin geçtiğimiz çeyrekteki raporunda belirttiği gibi[68], RTÜK'ün kestiği cezaların kalan birkaç eleştirel TV kanalını da tamamıyla yıldırarak televizyonu hükümetin tekeline teslim etmesi şeklinde yorumlandığını görebiliriz. Bunun yanında Netflix'e verilen bir içeriği kataloğundan çıkarması cezası RTÜK tarihinde bir ilk olarak kurumun internet sansürüne de örnek teşkil ediyor.

BİK'in üçüncü çeyrekteki ceza karnesine internet sitesinde yayımladığı Yönetim Kurulu kararlarından ulaşılsa da ceza kesilen kurumların adları, kurum tarafından kamuoyu ile doğrudan paylaşılmıyor. Kurumun Temmuz-Ağustos-Eylül aylarında yaptığı toplantılardan çıkan kararlar sonucunda toplam **26** defa ve toplam **109** günlük resmi ilan ve reklam kesme cezası verildiği anlaşılıyor[69]. Ceza kesilenler arasında yılın ilk yarısında da basın özgürlüğü ihlallerine konu olan İletişim Başkanı Fahrettin Altun'a ait arazilerle ilgili CHP milletvekili Özgür Özel'in tepkisini haberleştiren Evrensel Gazetesi de bulunuyor[70]. Geçtiğimiz dönem istatistikleriyle birlikte değerlendirildiğinde 2020 yılı bilançosu, 30 Eylül 2020 itibarıyla toplam **65** defa ve **425** günlük resmî ilan ve reklam kesme cezasının kesildiğini gösteriyor[71].

Ceza karnelerinin yanında, RTÜK Üst Kurulu'na CHP kontenjanından seçilmiş İlhan Taşçı ile RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin arasında yaşanan polemik bu başlığın altında değerlendirilebilecek bir diğer başlık. İlhan Taşçı'nın RTÜK'ün şikayet temelli işleyiş biçimine gönderme yaparak "Saray" yani Cumhurbaşkanlığı tarafından görevlendirilen bir gözetleme ekibiyle ortak çalıştığını belirtmesi ve Ebubekir Şahin için "Pusulası Saray'dır." demesi[72] sonrası Şahin kanunlar çerçevesinde hareket ettikleri yönünde cevap verdi[73]. RTÜK Başkanı'nın tartışmalara konu olan kamu bankası Halk Bank Yönetim Kurulu'nda görevli olduğunu bu noktada hatırlatmakta fayda bulunuyor. Aynı zamanda Uluslararası Şeffaflık Derneği'nin bu çeyreğin başında açıkladığı rapora göre RTÜK'ün 2017-2020 yılları arasındaki "yayın durdurma yaptırım kararlarının yüzde 73'ü Halk TV, Tele1, FOX ve KRT TV'ye verildi. Yine aynı yıllar arasında, haber ve tartışma programlarına kesilen idari para cezalarının yüzde 69'unun adresi Halk TV, Tele1, FOX ve KRT TV oldu."[74]. Bu istatistikler de gösteriyor ki RTÜK pusulasında muhalif medya organları uzun süredir kuzeyi göstermiyor.

maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
67 https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-s-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/29827?Aciklama=8%27inci%20maddesinin%20birinci%20f%C4%B1kras%C4%B1n%C4%B1n
68 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_5271085.pdf
69 2020 yılı üçüncü çeyreği BİK Yönetim Kurulu açıklamaları:
https://www.bik.gov.tr/bik-yonetim-kurulu-2020-yili-19-toplantisi-yapildi/
https://www.bik.gov.tr/bik-yonetim-kurulu-2020-yili-18-toplantisi-yapildi/
https://www.bik.gov.tr/bik-yonetim-kurulu-2020-yili-17-toplantisi-yapildi/
https://www.bik.gov.tr/bik-yonetim-kurulu-2020-yili-16-toplantisi-yapildi/
https://www.bik.gov.tr/bik-yonetim-kurulu-2020-yili-15-toplantisi-yapildi/
https://www.bik.gov.tr/bik-yonetim-kurulu-2020-yili-14-toplantisi-yapildi/
70 https://malummedya.com/evrensele-bir-ilan-kesme-cezasi-daha/
71 https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/uluslararasi-basin-ozgurlugu-gruplari-bike-seffaflik-cagrisi-yapti/
72 https://www.birgun.net/haber/rtuk-yetmedi-saray-gozetliyor-307554
73 https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/07/08/rtukte-sarayli-polemik
74 https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/07/10/rtuk-cezalarin-yuzde-73unu-4-kanala-verdi

d.Hak ihlalleri: Sansür, şiddet, hedef gösterme, tehdit, ayrımcılık

Yılın üçüncü çeyreğinde sansür, şiddet hedef gösterme, tehdit ve ayrımcılık kapsamında giren onlarca hadise yaşandı. Sansür olayların büyük çoğunluğu internet sitelerinin haberlerine erişim engeli getirilmesiyle ilerledi. Gazeteciler, hükümet yetkilileri ya da hükümete yakın medya kuruluşları aracılığıyla hedef gösterildi. Şiddet ve tehdit konularında bu çeyrekte farklı illerde ölüm tehdidine kadar varan olaylar raporlandı. Ayrımcılık ise hem gazetecilerin kendi içinde hem de kamu kurumları eliyle yürütülmeye devam ediyor.

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ) ve Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi'nin (ECPMF) Temmuz ayında yayımladığı ve Covid-19 salgını sonrası Avrupa ülkelerinde gazetecilere dönük siyasi, yasal tehdit ve sansür başlıklarının izlenmesini içeren raporda Türkiye tüm ülkeler arasında birinci sırada yer aldı[75]. Bu çeyrek, rapordaki tespiti ispatlar nitelikte şiddet olaylarına sahne oldu. Yurthaber Gazetesi sahibi Gökhan Balcı uğradığı silahlı saldırıdan yara almadan kurtuldu[76]. Bursa Karacabey Yörem Gazetesi İmtiyaz Sahibi Şaban Önen ilçenin AKP'li Belediye Başkanı'nın yakınları tarafıından darp edildi[77]. Ağustos ayında gerçekleşen CHP İzmir İl Gençlik Konrgesi'nde iki gazeteci darp edildi[78]. Olayın ardından CHP'den darp eden parti üyeleriyle ilgili disiplin işlemi uygulanacağı açıklaması geldi[79]. Nevşehir Gazeteciler Cemiyeti'ne ait aracın kundaklanması ise bu çeyreğin bir diğer şiddet olayıydı[80]. Bu çeyrekte çoğu zaman göz ardı edilen psikolojik şiddetin görünür örneklerinden biri de basında yer buldu. Evrensel Gazetesi muhabiri Cengiz Bölükbaş'a Diyarbakır'da kendini polis olarak tanıtan üç kişinin tehditle ajanlık teklif etmesi ildeki basın örgütleri tarafından dile getirildi[81]. Şiddet başlığı altındaki vakaların günlük olarak izlendiği ÖİB Projesi'nin raporlarına ulaşmak için buraya tıklayabilirsiniz.

Yılın üçüncü çeyreğinde gündemdeki ilk sırayı koruyan yine erişim engellemeleriydi. İfade Özgürlüğü Derneği'nin (İFOD) Temmuz ayında erişim engellemelerine ilişkin yayımladığı kapsamlı raporun bir analizine M4D projesi 2020 ikinci çeyrek raporundan ulaşabilirsiniz[82]. Raporun 2019 yılı sonuna kadar incelediği vakalarda ortaya koyduğu üzere internet üzerinde yayın yapan eleştirel haber mecralarına yönelik erişim engellemesi kararları, yılın bu çeyreğinde de benzer şekilde devam etti. Ağustos ayında Özgürüz Radyo ve Jinnews sitelerine erişim engellenirken[83], Eylül ayında HDP'li siyasetçilere dönük gözaltı kararlarının hemen ardından Siyasi Haber, Yeni Yaşam Gazetesi gibi mecralara engelleme getirildi[84]. Artık yalnızca Türkiye'nin değil, trajikomik hikayesiyle dünyada da basın özgürlüğünün gündemi hâline gelen Sendika.org'a dönük engelleme kararlarında bu çeyrekte de yeni iki gelişme yaşandı. AYM siteye dönük engellemeler hakkında ikinci kez "basın özgürlüğü ihlali" kararı almasına

75 https://ipi.media/mfrr-report-europe-press-freedom-hit-by-covid-19-attacks-on-journalists/
76 https://www.gercekgundem.com/medya/197650/gazeteci-gokhan-balciya-silahli-saldiri
77 https://www.medyakoridoru.com/gundem/akpli-belediye-baskaninin-yakinlari-gazeteciye-saldirdi-20789/
78 https://www.medyaege.com.tr/chp-kongresinde-gazetecilere-saldiri-150910h.htm
79 http://www.kanalben.com/guncel/olayi-gerceklestirenler-chpde-barinamaz-h556134.html
80 https://tele1.com.tr/gazeteciler-cemiyetinin-araci-kundaklandi-210872/
81 https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/08/26/evrensel-muhabirine-ajanlik-dayatmasina-tepki-gazetecilik-terorize-ediliyor
82 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_5271085.pdf
83 https://artigercek.com/haberler/btk-jinnews-ve-ozguruz-radyo-ya-erisimi-engelledi
84 https://twitter.com/engelliweb/status/1309822107275218944

rağmen[85] Sendika.org çeyreğin son gününde yeniden engellendi. Bu karar kapsamında Mezopotamya Ajansı'na da erişim engellemesi getirildi[86].

Erişim engellemeleri kapsamında yalnızca haber siteleri değil aynı zamanda bu sitelerdeki ya da sosyal medyadaki içerikler de sansüre uğruyor. Yeni internet düzenlemesinin yürürlüğe girmesiyle belki de internet hafızasından tamamen silinecek haber içerikleri (bkz. 2.a) yılın üçüncü çeyreğinde erişim engellemesi kararlarıyla karşı karşıya kaldı. Temmuz ve Eylül aylarında Tarım Kredi Kooperatifleri'nin farklı haber mecralarında, kurumla ilgili belgeli şekilde "hukuksuz yönetim" iddialarını dile getiren yüzlerce içeriğe erişim engeli getirtmesi bu çeyreğin öne çıkan başlıklarındandı[87]. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı'nın oğlu Bilal Erdoğan'ın bir arkadaşının TMSF'nin ihalesini kazanması haberini barındıran içeriklere erişim engeli getirilmişti. Hemen ardından aynı yayın mecralarının yaptığı erişim engeli haberine de erişim engeli getirildi[88]. Bu olay konunun, internetin dağıtık doğası gereği hem kördüğüm şeklinde ilerlediğini hem de Türkiye'de basın özgürlüğüne boşluk bırakmayacak şekilde sürekli olarak darbe vurulduğunu gösteriyor. Erişim engellemeleriyle ilgili kayıtların düzenli şekilde tutulduğu Engelli Web Twitter hesabına buraya tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Raporun bir önceki bölümünde ayrıntılı şekilde ele alınan TELE1 ve Halk TV kanallarının yayınlarının beşer gün süreyle durdurulması bu çeyreğin sansür başlığındaki en önemli gelişmelerindendi. Bu sansür pratiği basın özgürlüğünü savunan tüm medya kuruluşları, basın örgütleri ve aydınlar tarafından kınandı.

M4D Projesi 2020 yılı ilk çeyrek raporunda da belirtildiği gibi hedef gösterme ve tehdit başlıkları altında hükümet vakaları ve medyanın medyayı hedef göstermesi şeklinde iki ana tema mevcut. İlk başlık altında bu çeyrekteki örnek MHP kanadından geldi. MHP lideri Devlet Bahçeli'nin basın danışmanı Yıldıray Çiçek, Bahçeli'yi eleştiren Ahmet Taşgetiren'i "Ülkücüler daha kendilerine ettiğin hakaretleri, attığın iftiraları unutmadı… Sakalını teker teker yolarlar bizden söylemesi..." sözleriyle tehdit etti[89]. Bir diğer vahim konu da Bitlis'te yaşandı. Kızılay'a ait yardım kutularının ilin AKP milletvekili ve kardeşi Kızılay Tatvan Şubesi Başkanı'na ait otelde olduğunu ortaya çıkaran gazeteci Sinan Aygül, Kızılay Tatvan Şubesi Başkan Yardımcısı tarafından ölümle tehdit edildi[90]. Tehdit başlığında bir diğer olay da Yunanistan'da yaşandı. Türkiye-Yunanistan restleşmesi sırasında Meis Adası'nda haber yapmak için bulunan Anadolu Ajansı ekibinin pasaport bilgileri Yunanistan'da bir haber sitesi tarafından kamuya açık şekilde paylaşıldı[91]. Konunun ikinci başlığı altında bu çeyrekte Yeni Akit Gazetesi popülerliğini yine korudu. Düzenli olarak çeşitli basın mecralarını ve gazetecileri hedef gösteren gazete, bu çeyrekte de daha önce hedef gösterdiği bir akademisyenin "Cumhurbaşkanı'na hakaret" nedeniyle emekliliğe sevk edilmesini müjde olarak verdi[92]. Gazeteyle ilgili aynı zamanda CHP Milletvekili Mahmut

85 https://www.mlsaturkey.com/tr/aymden-sendika-orga-sansure-ikinci-ihlal-karari/
86 https://www.gazetefersude.net/sendikaorg-ve-mezopotamya-ajansinin-sitelerine-erisim-engellendi
87 https://susma24.com/tarim-kredi-kooperatifinden-sansur/
https://www.tarimdanhaber.com/guncel/tarim-kredi-de-hukuksuz-atanan-genel-mudurun-65-haberimize-aldirdigi-h14773.html
https://www.milligazete.com.tr/haber/5169444/milli-gazetenin-haberlerine-erisim-engeli-getirilmesine-tepkiler
88 https://onedio.com/haber/gozlerden-kacmasin-turkiye-de-son-bir-haftada-erisim-engeli-getirilen-haberler-919706
89 https://medyanotu.com/bahcelinin-danismaninin-ahmet-tasgetirene-cirkin-tehdidine-tepki-kucuk-adamlarla-buyuk-turkiye-sadece-ham-bir-hayal/
90 https://www.birgun.net/haber/kizilay-in-otelde-et-skandalini-gundeme-getiren-gazeteciye-olum-tehdidi-314559
91 https://www.trthaber.com/haber/gundem/yunanistanda-hedef-gosterilen-aa-ekibi-yasadiklarini-anlatti-513627.html
92 https://www.yeniakit.com.tr/haber/emekli-edildi-cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogana-hakaret-karsiliksiz-kalmadi-1337015.html

Tanal'a dönük hakaret içeren yazısı nedeniyle açılan dava hızlı şekilde takipsizlikle sonuçlandı[93]. Bu çeyrekte A Haber'in, BBC Türkçe'yi Somali vatandaşı eşcinsel bir mültecinin hikayesini yaparken güvenlik gerekçesiyle haberin kahramanının ismini Muhammed olarak değiştirmesinden sonra hedef göstermesi de bu başlığın altında değerlendirilebilecek olaylardan[94]... Gazeteci Eylem Emel Yılmaz'ın, Hak İnisiyatifi'nin gazeteci Yıldıray Oğur'u bir basın özgürlüğü tartışmasına davet etmesi üzerine, Oğur'u kendisini daha önce bir haber nedeniyle tehdit ettiğini ifşa etmesi de bu başlık altında raporlanan vakalardandı[95].

Ayrımcılık başlığına gelindiğinde Türkiye'de farklı etnik, dini grupların, mültecilerin, kadınların, LGBTİ+'ların ve dezavantajlı birçok farklı birey ve topluluğun her gün medyanın ayrımcı diline ve nefret söylemine maruz kaldığı görülüyor. Bu çeyrekte konuyla ilgili her yıl yayımlanan Hrant Dink Vakfı Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem Raporu'nun 2019 sayısı yayımlandı[96]. Tüm ulusal gazeteler ve sayısı 500'ü bulan yerel gazetenin hafta içi sayılarının tarandığı raporda nefret söylemine en sık maruz kalan grupların sırasıyla Ermeniler, Suriyeliler, Yunanlar, Yahudiler ve Rumlar olduğu görülüyor. Raporda abartma/yükleme/çarpıtma, düşmanlık/savaş söylemi, küfür/hakaret/aşağılama ve simgeleştirme şeklinde dört farklı kategoriye ayrılan nefret söyleminin üretiminde ilk sırayı açık ara farkla Yeni Akit Gazetesi (263 içerik) alıyor. Yeni Akit'in ardından Yeniçağ (155), Diriliş Postası (131), Millî Gazete (123), Milat (118) ve Yeni Şafak (101) gazeteleri sıralanıyor. Raporun da net biçimde ortaya koyduğu gibi Türkiye'de ayrımcılık ve nefret söyleminin önemli bir odağı da medya... Öte yandan bu çeyrekte ayrımcılığa bir örnek de Yunanistan'da faaliyet gösteren *Dimokratia* adlı gazetenin Cumhurbaşkanı Erdoğan için sarf ettiği küfür içerikli sözlerdi[97]. Ayrımcılığın ötesinde doğrudan hakaret başlığına giren bu söylemin ardından Yunanistan Hükümeti'nden kınama açıklaması gelse de Türkiye'deki neredeyse tüm yaygın medya organları ve hükümet sözcüleri hakarete benzer hakaretlerle karşılık verdi[98]. Ayrımcılığın her iki ülkenin de basın organlarınca yeniden üretilmesine örnek teşkil eden bu vaka milliyetçiliğin her iki ülkede de objektiflik, güvenilirlik gibi gazetecilik ilkelerinin önünde sıralandığını gösteriyor. Ayrımcılık başlığı altında bu çeyrekteki son önemli gelişme de BİK tarafında yaşandı. Kurumun çeşitli gazetelere hediye olarak yolladığı Mehmet Gedizli imzalı Türkçe sözlüklerde kadınlara yönelik ayrımcı tanımlamaların olduğu farklı yayın organları tarafından belgelendi[99]. "Kaşık Düşmanı: Kadın, eş. Kirlenmek: İffeti bozulmak, lekelenmek. Oynak: İşveli kadın" gibi tanımların yer aldığı sözlüklerle ilgili BİK tarafından herhangi bir özür gelmediği gibi kurum BirGün Gazetesi'ni açık şekilde tehdit eden "Daha önce kendilerinin de Türkçe bazı kelimeleri yanlış kullandıkları için resmi ilanlarının kesilmesi yönünde müeyyideye uğradıklarını unutmuş, yaptığımız bu hizmeti takdirle karşılamaları beklenirken yine yalan, yanlış haberlerle kamuoyunu yanıltma yoluna gitmişlerdir."[100] cümlelerinin de bulunduğu bir açıklama yayımlanarak sözlükler savunuldu.

93 https://www.gercekgundem.com/medya/197851/chpli-mahmut-tanaldan-savciligin-akit-gazetesi-kararina-itiraz
94 https://www.ahaber.com.tr/gundem/2020/08/04/bbc-bildiginiz-gibi-peygamberimizin-ismini-kullanarak-lgbt-sapkinligini-normallestirmeye-kalkistilar
95 https://tele1.com.tr/gazeteci-eylem-emel-yilmaz-gazeteci-eylem-yilmaz-yildiray-ogur-bir-haber-uzerine-beni-arayip-tehdit-etti-214822/
96 https://hrantdink.org/attachments/article/2664/Nefret-soylemi-ve-Ayr%C4%B1mc%C4%B1-Soylem-2019-Raporu.pdf
97 https://www.dimokratianews.gr/protoselida/paraskeyi-18-09-2020/
98 Örnek: https://www.takvim.com.tr/guncel/2020/09/18/yunan-pacavrasi-dimokratia-kudurdu-baskan-erdogan-hakkinda-haddini-asan-sozler
99 https://www.birgun.net/haber/bik-ten-bastigi-kitaplardaki-kadina-hakaret-iceren-ifadelere-dair-aciklama-bu-hizmetin-takdirle-karsilanmasi-beklenirken-315920
100 https://www.bik.gov.tr/basin-ilan-kurumundan-iki-vakada-ulke-gercegi-mansetine-duzeltme-ve-cevap/

3-MEDYA EKONOMİ-POLİTİĞİ

a.Şeffaf mali politika, yayın ilkeleri, hesap verebilirlik

Mali politika anlamında 2020 yılı üçüncü çeyreğinde herhangi başat bir gelişme yaşanmadı. Gelir-gider tablolarının kamuya açık paylaşımı yalnızca basın sektöründe değil Türkiye'deki ekonomik sektörlerin birçoğunda yapılmıyor. Medya sektöründeki holdinglerin faaliyet raporları incelendiğinde de durum çok farklı değil. Medya sektöründeki en yüksek cirolu beş şirket göz önüne alındığında (Demirören, Turkuvaz, Doğuş, Ciner, İhlas) 2019 yılı için faaliyet raporunu kendi sitelerinde yayımlayan iki grubun Doğuş Holding ve İhlas Holding olduğu görülüyor. Diğer üç grup tarafından kendi sitelerinde yayımlanmış veya Kamuoyu Aydınlatma Platformu'na bildirilmiş herhangi bir istatistik görülmüyor. Yalnızca Demirören Holding'e ait internet sitesinde medyada 75 milyon tekil kullanıcıya erişildiği belirtiliyor[101], ancak bu sayının hangi dönemi kapsadığına dair herhangi bir bilgi yok. Doğuş Holding'in 2019 yılı faaliyet raporunda medya alanındaki toplam varlığının bir önceki yıla göre %12,1'lik bir düşüş yaşadığı görülüyor. İhlas Holding açısındansa medya alanında 2019 satış gelirleri bir önceki yıla göre da %14,6 oranında artış göstermiş durumda[102]. Kamuya açık şekilde paylaşılan bu veriler hesaba katıldığında alana dair anlamlı bir sonuç çıkartmak güç. Ancak medya sektöründe şeffaflığın olmadığı, mali yapılara dair verilerin paylaşılmadığı ve denetimde aksamaların olduğu ortada.

Hesap verebilirliği doğrudan etkileyen bu konuların çıktısı olarak yayın ilkeleriyle ilgili de benzer durum söz konusu. Basın organlarının yayın ilkelerine göz atıldığında "sansürün uygulanmadığı", "basının özgür olduğu", "ayrımcılığın yasak olduğu" gibi cümleler görülüyor. Daha en başında RTÜK'ün Yayın İlkeleri Rehberi'nde bu ifadelerin tamamının birden var olduğu gözlemleniyor[103]. İlk bölümde söz edilen veri ve vakalar ile bu ilkeler kıyaslandığında büyük medya oluşumlarının ilkelerini rutin biçimde ihlal ettiği söylenebilir.

b.Medya sahipliği

M4D Projesi 2020 ilk çeyrek raporunda belirtilen medya sahiplik yapılarında yılın bu çeyreğinde herhangi önemli bir değişim yaşanmadı. Medya sahipliğiyle siyasi pozisyon yapısı hâlâ doğrudan bağlantılı olmaya devam ediyor. M4D Projesi'nin ulusal yayın yapan gazeteler ve TV kanallarını dikkate alarak yaptığı medya sahipliği endeksinde yaptığı yayınlar, kamu ihaleleri ve siyasilerle ticari bağ dikkate alındığında medyanın hükümet yanlısı & hükümete muhalif şeklinde ikiye bölündüğü açıkça ortada. Bu iddiaya ilişkin değerlendirme çapraz sahiplik yapısı, tirajlar, reytingler, köşe yazarı sosyal medya etkisi ve internet sitesi tıklamaları göz önüne alınarak yapıldı ve 2020 yılı üçüncü çeyreği sonu itibarıyla ne kullanım istatistikleri ne de basın organlarının yayın çizgisinde bir değişim yaşandı.

101 https://www.demiroren.com.tr/kurumsal/rakamlarla-demiroren-holding/
102 https://www.ihlas.com.tr/wp-content/uploads/2020/06/IHL_HOL_FRAT_2019_uyg31.pdf
103 https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/5167/3033/yayin-ilkeleri-rehberi.html

Yılın üçüncü çeyreğinin medya sahipliği açısından belki de en önemli gelişmesi 90'lı yıllarda medyada adından çok söz ettiren ünlü iş insanı Cavit Çağlar'ın Bursa yerelinde faaliyet gösteren Olay TV'yi bir ulusal televizyon olarak yeniden şekillendireceğini açıklamasıydı. İstanbul merkezli şekilde yıl sonunda yayına geçme hazırlığı yapan Olay TV ünlü gazeteciler Nevşin Mengü, Özlem Akarsu Çelik, Ali Ekber Aydın ve Duygu Demirdağ'ı kadrosuna kattı[104]. Aynı zamanda Olay TV'nin yeni yapılanmasının ardında, birkaç yıl öncesinde kadar Türkiye'nin en yüksek medya yatırımına sahip Aydın Doğan'ın olduğu, ünlü gazeteci Murat Yetkin'e Ankara Temsilciliği önerildiği gibi söylentiler de dillendirildi. Bunun yanında Cavit Çağlar tarafından; yani birinci ağızdan, TV kanalının tüm operasyonunu Doğan Yayın Holding'in eski yöneticilerinden, birçok ünlü TV kanalının kuruluşunda payı olan Nuri Çolakoğlu'nun yöneteceği belirtildi. Kadrodan daha çok öne çıkansa Cavit Çağlar'ın açıklamalarını köşesine taşıyan Fatih Altaylı idi[105]. Cavit Çağlar'ın "Ben Tayyip Bey'i severim. Tutarım. AK Partili hiç olmadım ama Tayyip Erdoğan'ın yaptığı çoğu şeyi beğeniyorum. Zaten bizim muhalif bir kanal olma iddiamız yok. Bizim dürüst bir kanal olma iddiamız var. Tarafsız, dürüst, inanılır olmak istiyoruz." açıklamalarına yer verilen yazıda Çağlar'ın yayın ilkeleriyle ilgili tarafsızlık vurgusu dikkat çekse de bunu hükümetin oklarını üzerine çekmeden yapmak istediği açık. Cavit Çağlar aynı yazıda gazetecilik ilkelerinin en temel olanlarını hatırlatarak "İsimler o kadar da önemli değil, kanalın tavrı önemli. Tarafsız, bağımsız. Kanalın hiçbir konuda tavrı, bırak tavır almayı yorumu bile olmayacak. Tamamen haber yapacağız. Buna uymayan gider." cümlelerini de kuruyor. Bu hâliyle kanalın yandaş/muhalif gibi tanımlamalardan uzak ve doğrudan ana akım prensibini benimseyeceği görülüyor. Sahiplik yapısı itibarıyla çoğulculuktan uzak televizyon yayıncılığında ne olursa olsun Olay TV'nin bu girişimi basın özgürlüğüne katkı sunacağa benziyor.

Görsel basında medya sahipliğin açısından bu çeyrekte madalyonun diğer yüzü ise farklı bir tartışmaya sahne oluyor. Sözcü Gazetesi'nin bir televizyonu satın alarak logo değişikliği sonrası Sözcü TV'yi kurmak üzere RTÜK'e yaptığı lisans başvurusu yedi (7) aydan fazla süredir kurum tarafından herhangi bir neden gösterilmeden bekletiliyor. TBMM'ye dahi soru önergesi olarak taşınan[106] bu konuyla ilgili RTÜK'ün Eylül ayındaki Üst Kurul toplantılarından birinde Sözcü Gazetesi'nin lisans için sunduğu eski logonun satın alınan kurumun kayıtlı logosuyla uyuşmaması gerekçesiyle gazeteye ceza dahi verildi. RTÜK Üst Kurul üyesi İlhan Taşçı'nın cezanın orantılılığı üzerine yaptığı açıklama da RTÜK'ün çifte standartlı muamele gösterdiğini kanıtlar cinsten[107]. Bu bölümün devamında görebileceğiniz gibi, Sözcü Gazetesi'nin muhalif yayın çizgisi ve tiraj, internet tıklamaları gibi istatistiklerde üst sıralarda yer alması, RTÜK'ün yasaları kendi lehine kullanarak lisans teslimini uzatmasına neden olarak gösterilebilir.

Bu çeyrekte medya sahipliğinin yazılı basın tarafında da çeşitli veriler kamuoyuyla paylaşıldı. Çeyreğin başında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan 2019 yılı Yazılı Basın İstatistikleri BİK internet sitesinde raporlandı[108]. Buna göre, 2019'da gazete ve dergilerin sayısı bir önceki yıla göre

104 https://t24.com.tr/haber/cavit-caglar-nevsin-mengu-duygu-demirdag-ozlem-akarsu-celik-i-kadrosuna-katan-olay-tv-ile-medyaya-donuyor,901629
105 https://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli-1001/2801295-cavit-caglar-yorum-yok-taraf-tutmak-yok-yorum-yapani-kulagindan-tutar-atarim-baski-olursa-kapatir-gi
106 https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/chpli-utku-cakirozer-tbmmye-tasidi-sozcu-tvnin-logo-ve-lisans-basvurusu-neden-bekletiliyor-6010505/
107 https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/daha-yayina-baslamadan-rtukten-ceza-geldi-5996724/
108 https://www.bik.gov.tr/2019-yazili-medya-istatistikleri-aciklandi/

%8 azalarak 5 bin 485'e düştü. Aynı zamanda gazete ve dergi tirajları da aynı oranda (%8) azalarak 1 milyar 259 milyon 68 bin 89'a düştü. Burada dikkat çeken bir başka istatistik de yerel ve ulusal ölçekte yayın yapan gazeteler arasındaki fark... Gazetelerin %90,8'i yerel yayın yapmasına rağmen ulusal yayın yapan gazeteler toplam tirajın %83,6'sını oluşturuyor. Türkiye'de yerel gazeteciliğin düşük tirajlar ve sermaye yapısı nedeniyle BİK resmî ilan ve reklamlarına ne derece bağımlı olduğunu gösteren bu istatistik aynı zamanda ulusal (yaygın) ölçekte yayın yapan gazetelerin tirajlarıyla bağlantılı olarak reklam ve ilanlardan aldığı yüksek payı da gözler önüne seriyor. Aynı istatistik tablolarına göre BİK'in 2019 yılında gazete ve dergilere sağladığı toplam resmî ilan ve reklam desteği %2,8 artarak 467 milyon 41 bin 82 TL'ye ulaştı.

2020 yılı üçüncü çeyreğinin tiraj, reyting, köşe yazarı sosyal medya etkisi ve internet sitesi istatistikleri şu şekilde:

Tirajlar

En yüksek tiraja sahip 19 gazetenin istatistiklerine bakıldığında, hükümeti destekleyen yayın politikası / sahiplik yapısı bulunan 15 gazetenin %80,22 (toplam tiraj: 17.374.345), muhalif gazetelerin ise %19,78 (toplam tiraj: 4.286.381) tiraj payına sahip olduğu görülüyor. Bu anlamda yazılı basında çoğulculuğun önünde daha en baştan engel olduğu açık şekilde ortada. Yine de bu oranın geçtiğimiz çeyreğe göre muhalif gazetelerin lehine %3 arttığı görülüyor.

Grafik-1: En yüksek tiraja sahip 19 gazetenin hükümete karşı aldığı konum (Veri kaynağı: (Veri kaynağı: gazetetirajlari.com)

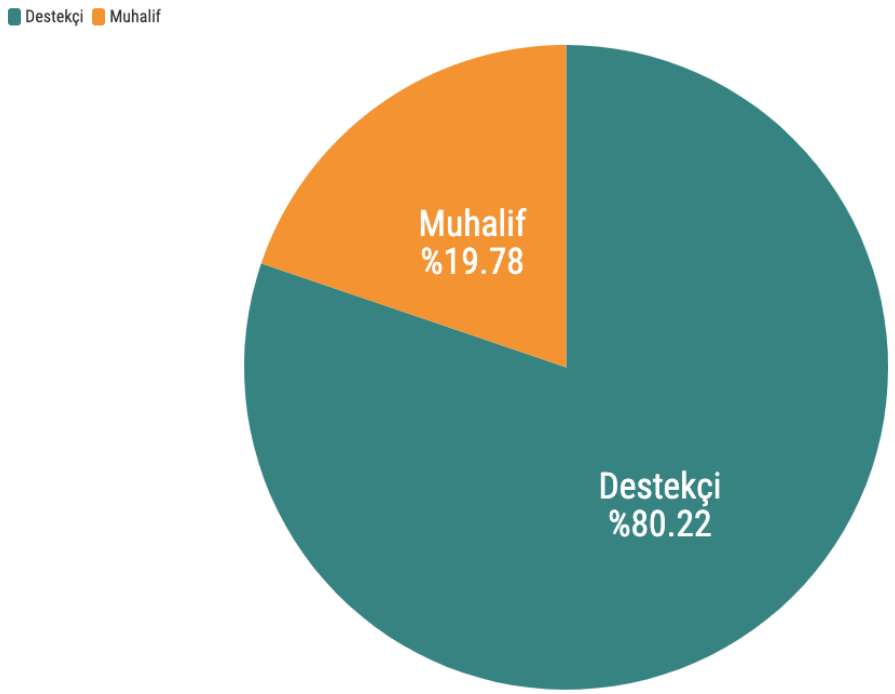

Gazetelerin söylemlerinin tektipleşmesi ve medya sahiplerinin sayısının artmasına rağmen bu şirketlerin çoğunun iktidarla doğrudan ekonomik ilişkiler içerisinde olması, nötr sayılabilecek ana akım medyanın ortadan kalkmasına sebep oldu. Artık kamplarına siyasi kamplarına ayrılmış bir yaygın medyadan söz etmek kimse için yeni bir haber değil. Bu rapora konu olan 19 gazetenin kategorileştirilmesi şu şekilde yapıldı:

Destekçi: Sabah, Hürriyet, Posta, Türkiye, Milliyet, Akşam, Takvim, Yeni Şafak, Yeni Akit, Yeni Asır, Yeni Birlik, Aydınlık, Doğru Haber, P. Fotomaç, Fanatik[109]

Muhalif: Sözcü, Korkusuz, Cumhuriyet, Karar[110]

Yaşanan bu düşüşün ardından geçen altı ayda çeyrekte tirajlarda az da olsa normale dönüş yaşandı. Yılın ilk çeyreğinde 19 gazetenin toplam tirajı 22 milyon 90 bin 321 olurken, ikinci çeyrekte bu sayı 18 milyon 645 bin 796 olarak hesaplanmıştı. Üçüncü çeyrekte toplam tirajın yeniden 20 milyonun üzerine çıkarak 21 milyon 660 bin 726 sayısına ulaştığı görülüyor.

Grafik-2: Gazete tirajları (Veri kaynağı: gazetetirajlari.com)

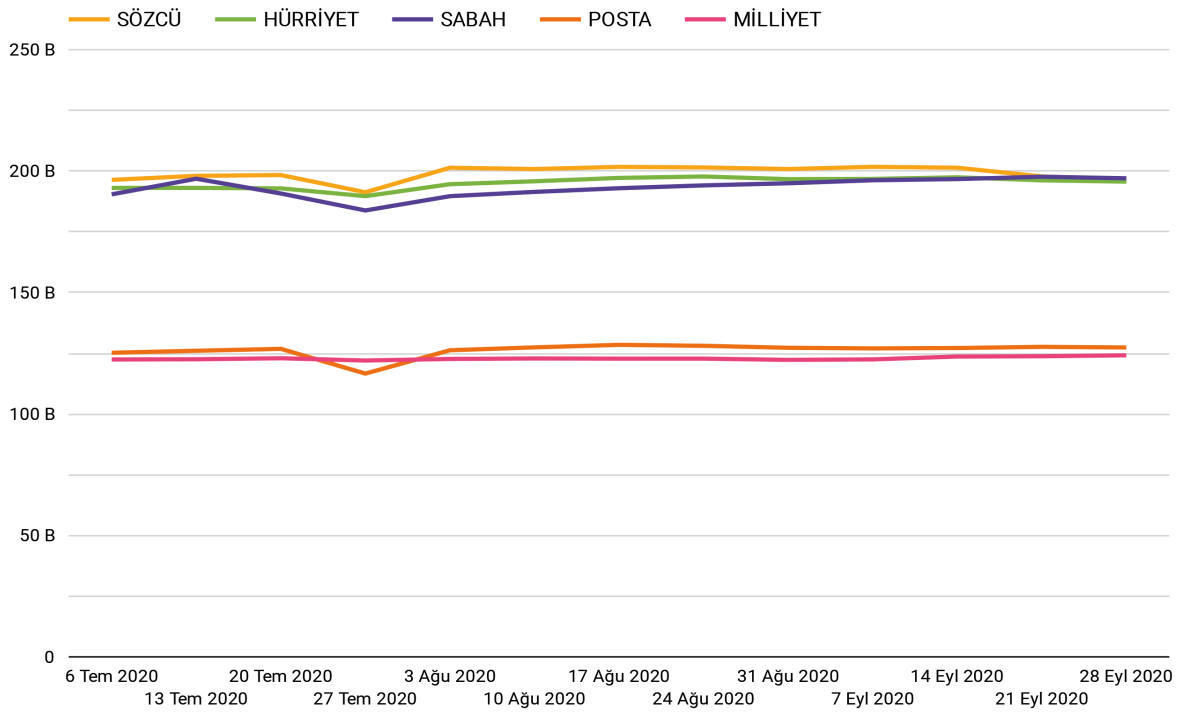

Bir önceki bölümde 2019 yılı istatistikleriyle değerlendirilen tirajların 2020 yılında başta pandemi, ikincil olarak da dijital medyaya geçiş ve gazetelere güvenin azalması nedenleriyle düşüşüne devam edeceği verilerle doğrulanıyor.

109 P. Fotomaç ve Fanatik doğrudan günlük siyasete dönük haber yapmayan spor gazeteleri olsa da sahiplik yapıları nedeniyle bu kategoriye alınmıştır.
110 Karar, önce AKP içerisinde muhalefet olan, sonra da kendi partileriyle yola devam eden Ahmet Davutoğlu grubunun açık desteğine haiz olması sebebiyle bu kategoriye alınmıştır.

Rating Payları

Grafik-3: Temmuz-Ağustos-Eylül 2020, 19.00-24.00 saatleri arası rating payları

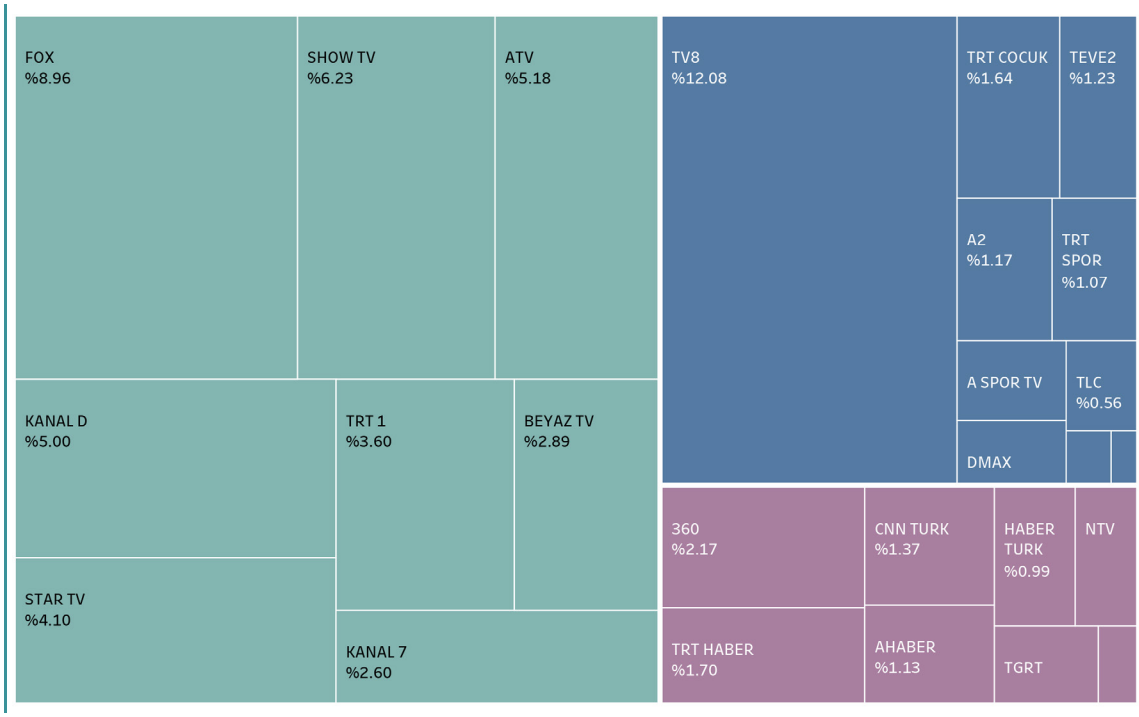

Prime timedaki rating oranları dikkate alınmıştır (19.00- 24.00). Değerler yüzdeliktir. Kaynak: http://tiak.com.tr/tablolar

Rating payları sıralamasında M4D Projesi'nin 2020 yılı ilk iki çeyreğinde kullanılan yöntem takip edildi. Televizyon İzleme Araştırmaları A.Ş'nin (TİAK) istatistiklerine dayanılarak hazırlanan listeye göre, hem prime time haber bülteni bulunan hem de dizi, reality programlar gibi farklı türlerde eğlence yayınları içeren ATV, FOX, SHOW TV, KANAL D, STAR TV, TRT 1 ve BEYAZ TV kanalları "Genel"[111]; spor, çizgi film, belgesel gibi tematik yayın yapan ve haber bülteni bulunmayan kanallar[112] "Diğer"; haber kanalları[113] ise "Haber" kategorisinde yer aldı.

Her üç ayda da "Genel" kategorisinde 19.00-24.00 saatleri arasında rating payı %5'in üzerinde olan kanallar arasında ilk sırada FOX TV geliyor. Devamında ise SHOW TV, ATV ve KANAL D sıralanıyor. Bu açıdan hükümeti destekleyen & hükümete muhalif karşılaştırmasında TV yayıncılığı özerk bir konumda bulunuyor. Özellikle haber programlarıyla eleştirel bakışını öne çıkaran FOX TV'nin bu denli üst sıralarda yer almasından sonra gerek haber sunucusu Fatih Portakal'ın sözleri nedeniyle kanala kesilen cezalar, gerekse de Cumhurbaşkanı'nın kanalı doğrudan hedef göstermesi gündeme gelen iki konuydu. Ağustos ayında Fatih Portakal'ın herkesi şaşırtan bir kararla görevinden istifa etmesi ve yerine Selçuk Tepeli'nin gelişini FOX TV açısından nelere yol açacağını tartışmak için henüz erken olsa da FOX TV'nin Eylül ayında da hem Ana Haber Bülteni özelinde hem de genel anlamda Genel

111 Yeşil renkle temsil ediliyor.
112 Mavi renkle temsil ediliyor. "Diğer" kategorisindeki kanallar: TV8, KANAL 7, A2, TRT ÇOCUK, TRT BELGESEL, CARTOON NETWORK, TEVE2, DISNEY CHANNEL, DMAX, TLC, TRT SPOR, A SPOR TV, MINIKA ÇOCUK, TRT MÜZIK, TV8,5, TV100, DİYANET TV, TRT KURDÎ
113 Pembe renkle temsil ediliyor. "Haber" kategorisindeki kanallar: TRT HABER, 360, CNN TÜRK, AHABER, HABER TÜRK, NTV, HALK TV, TGRT HABER, TELE1, ÜLKE TV (360 kanalı geçtiğimiz çeyrek yayın çizgisini değiştirerek haber ve tartışma programlarından dizi ve kültür-sanat-eğlence sohbet programlarına geçiş yapmıştır. Buna rağmen yıllık bazda çıkacak istatistiği değiştirmemek adına 2020 sonuna kadar kanal Haber kategorisinde tutulacaktır.

kategorisindeki kanallar arasında birinciliğini koruduğu görülüyor. Aynı zamanda bu çeyreğin yaz aylarını kapsaması sebebiyle “Genel” ve “Haber” kanallarına olan talebin yerini çoğunlukla “Diğer” kategorisindeki programlara bıraktığı anlaşılıyor.

%5 üzerinde geri kalan televizyonların tamamı ya hükümeti destekleyen ya da akşam haberleri dışında günlük siyasetle doğrudan bağı olmayan kanallar. Bu sebeple dağılımı haber kanalları arasında yeniden yapmak mümkün. 19:00-24:00 bandında, haber kanalları arasında rating payı yüzdeleri sırayla şu şekilde; TRT HABER- 0.56, CNN TÜRK- 0.45, A HABER- 0.37, HABERTÜRK: 0.33, NTV: 0.25, HALK TV- 0.23, TGRT HABER- 0.23, TELE1- 0.11, Ülke TV- 0.09… Bu açıdan bakıldığında doğrudan muhalif yayın çizgisinde olan kanallar (HALK TV, TELE1) toplam %0,34’lük, geri kalan kanallar ise %2,28’lik paya sahip. Yedi katlık bu fark rating dağılımının da gazetelere benzer şekilde çoğulculuktan yoksun olduğunu gösteriyor. Zira açık şekilde muhalif olan kanallardan geriye kalanların çok sesli yayın yapmadığı ve bu kanallar arasındaki ayrımın kaybolduğu bir dönemden geçiliyor.

Köşe yazarları sosyal medya etkisi

Geleneksel medya istatistiklerinin yanında öneme sahip bir diğer konu da basın platformlarının dijital mecralardaki görünürlüğü... Bu anlamda önem arz eden iki konudan ilki köşe yazarlarıyla bağlantılı olarak internet üzerinden sağlanan etkileşim istatistikleri. Medya Cat’in günlük tuttuğu istatistiklere bakınca sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarı makalelerinde ilk 10 sıraya, yılın ilk yarısında olduğu gibi Sözcü gazetesinin ve Yılmaz Özdil’in damga vurduğunu görüyoruz.

Tablo1: Sosyal medyada köşe yazarı en çok paylaşılan internet siteleri listesi (Veri kaynağı: Media Cat Köşe Yazarları Endeksi)

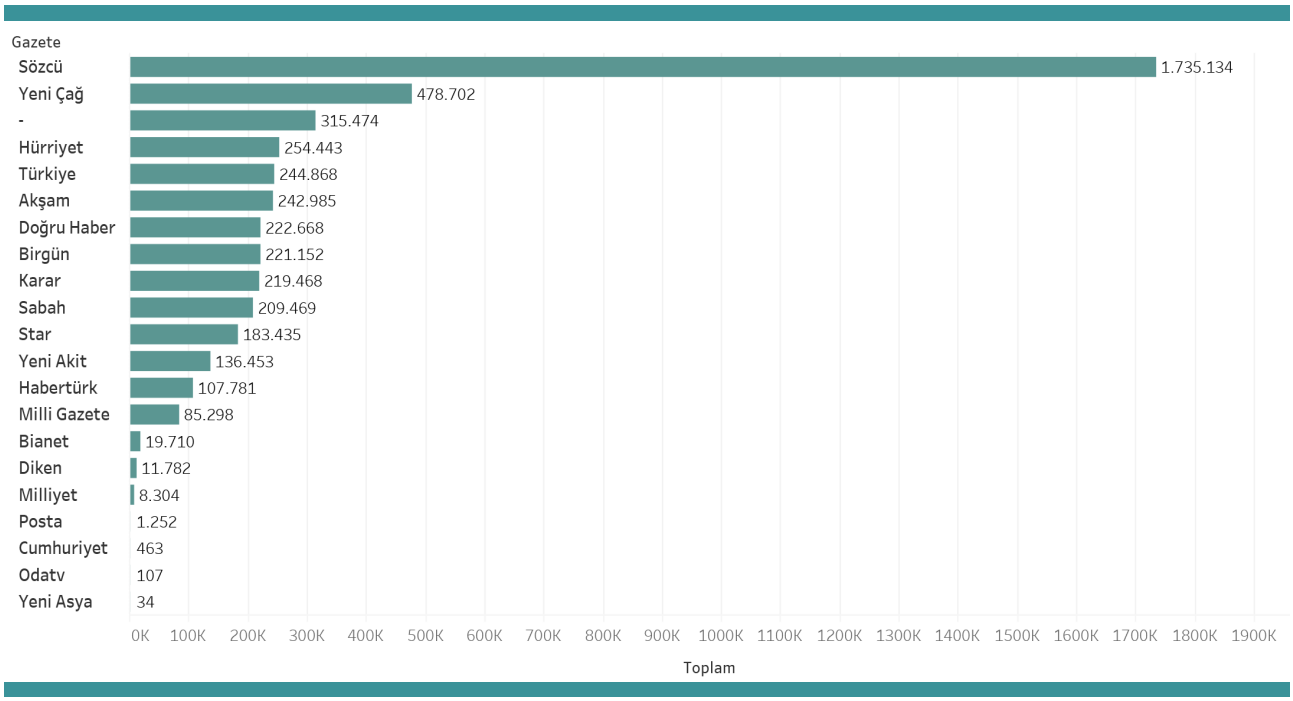

Köşe yazarı paylaşım sayılarının birçok gazetenin basılı versiyonlarının toplam tirajına yakın olduğunu hatta birçok mecra için bunu birkaç misli aştığını gözlemleyebiliyoruz. Bu yaygın medya açısından yazılı basında çalışanların sayısının azalması, gazetelerin kapanması gibi sonuçlar doğursa da başka bir açıdan bakıldığında, alternatif yayın mecralarının daha düşük maliyetlerle haberlerini hedef kitleye ulaştırabilmesini sağlıyor. Bu nedenlerdir ki yılın üçüncü çeyreği hükümet açısından internetin yeni mekanizmalarla sansürlenerek yazılı basın ve televizyonlarla aynı konuma getirilmesi için çabalamakla geçti. Yeni internet düzenlemesinin yukarıdaki tablodan hangi mecraları çıkaracağı ya da hangilerinin istatistiklerine erişilemeyeceği kesin değil. Ancak sendika.org, Mezopotamya Ajansı vb. sitelerin düzenli olarak kapatılarak aynı zamanda istatistiksel olarak da internetin hafızasından silindiğini bir kez daha vurgulamak gerekiyor.

Tablo2: Sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarları listesi (Veri kaynağı: Media Cat Köşe Yazarları Endeksi)

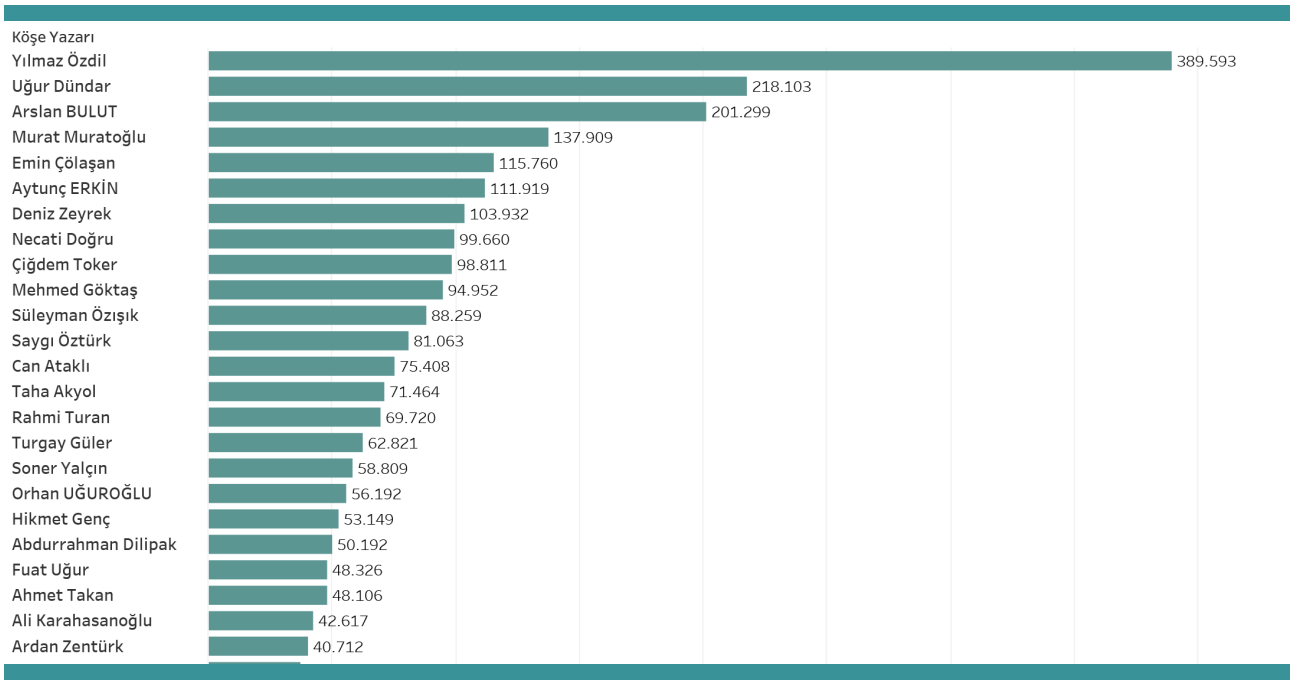

Yılmaz Özdil'in yazılarına ara vermesi sonrası bu çeyrekte istatistiklerde bir azalma olsa da yazarın yine de köşe yazarları arasında ilk sırayı koruduğu görülüyor. Diğer Sözcü yazarları ve Yeniçağ, Karar gibi muhalif sayılabilecek mecraların yazarları da tablonun üst sıralarında kendine yer buluyor. İnternetin muhalefetin kalan son limanlarından birisi olduğu 2020 yılının tüm çeyrek raporlarında olduğu gibi bu tabloda da görülüyor.

İnternet sitesi tıklamaları

Tiraj sıralamasında ilk 19 sırada bulunan gazeteler ve doğrudan internette faaliyet gösteren haber sitelerine ait örneklemin bir arada görülebileceği aşağıdaki tablo Alexa ve SimilarWeb verileri dikkate alınarak hazırlandı:

Tablo-3: İnternet sitesi tıklamaları sonucu elde edilen yerel ve küresel sıralamalar (Veri kaynakları: alexa.com & similarweb.com)

	Alexa küresel sıralama	Alexa yerel sıralama	Similar Web küresel sıralama	Similar Web yerel sıralama	Alexa & Similar Web ortalaması (küresel)
Hürriyet	380	10	152	10	266
Milliyet	565	14	217	11	391
Sözcü	789	27	246	13	518
Sabah	1120	35	228	12	674
Ensonhaber	354	8	1463	42	909
Haberler.com	1124	32	879	27	1002
Yeni Akit	924	26	2815	88	1870
Fanatik	2919	72	1389	45	2154
Yeni Şafak	843	21	4103	121	2473
P. Fotomaç	4281	134	1503	44	2892
Cumhuriyet	4644	122	1435	43	3040
T24	9218	191	3689	106	6454
Posta	9593	204	4805	129	7199
Karar	3610	116	11663	271	7637
OdaTV	12618	240	2668	77	7643
Akşam	12033	249	5159	140	8596
BirGün	12069	272	5911	156	8990
Gazete Duvar	16678	347	8121	221	12400
Yeni Asır	36554	746	11113	259	23834
Türkiye	31701	639	20911	465	26306
Artı Gerçek	46969	908	23367	519	35168
Evrensel	41383	729	37318	802	39351
Aydınlık	62458	1254	34778	757	48618
Korkusuz	78216	1542	23875	510	51046
Bianet	53330	1330	62951	1472	58141
Ahval News	81303	N/A	45734	N/A	63519
Doğru Haber	57442	1566	83948	1737	70695
Medyascope	126174	3533	91370	2032	108772
Takvim	5517	142	269096	5785	137307
Dokuz 8 Haber	124348	2708	234461	5088	179405
Gazete Karınca	181022	5793	182301	3923	181662
Yeni Birlik	289864	7191	450371	10088	370118
Gazete Pencere	446462	14768	N/A	N/A	446462

Listeye ek olarak internet sitesi bulunmayan ve YouTube, Twitter gibi alanlarda yayın yapan birçok haber mecrası da bulunuyor. Ayrıca listede geçen bazı sitelerinin bu çeyrekte ya da düzenli şekilde erişime engellendiğini ve yeni alan adlarında yayına devam ettiğini hatırlatmakta fayda var. Bunun yanında Ahval News sitesine Türkiye'den erişilemediğini, yerel sıralamanın bu yüzden dikkate

alınamadığını not düşmek gerekiyor. Ayrıca Medyascope, Gazete Pencere gibi sitelerin ya kendi mobil uygulamaları ya da farklı sosyal ağ sağlayıcılarında görünür olmak üzere tasarlandığı ve internet sitelerinin ikinci planda olduğu da bir diğer değişken. Bu konular akılda tutularak yapılan sıralama yılın ilk yarısına benzer sonuçları sunuyor:

- Ensonhaber.com, Haberler.com gibi uzun süredir hizmet veren ve ana akım olarak nitelenebilecek internet temelli basın mecraları birçok basılı gazetenin internet sitesinden daha fazla tıklanıyor ve haber takibi için tercih edilen yerler.
- Yalnızca internette faaliyet gösteren alternatif medya mecraları (bkz. T24, Gazete Duvar vb.) internetteki yüksek erişim istatistikleriyle çok sesliliğin yeni adacıkları hâline geliyor.
- Görüşleri yaygın medya, ana akım siyasi partiler ya da karşıt gruplar tarafından "radikal" kabul edilen BürGün, Evrensel gibi sol yayıncılığın kalesi konumundaki mecralar ile Yeni Akit gibi İslamcı çizgide yayın yapan gazeteler de listede kendisine yer buluyor. Yaygın medya tarafından yaratılan "merkez" çizgi internette yerini yavaş yavaş alternatif seslere bırakıyor.
- Bir önceki bölümde belirtildiği gibi hem bu sıralamanın yöntemini daha güvensiz hâle getiren hem de birçok mecranın asıl erişim istatistiklerine erişilememesini sağlayan erişim engellemeleri ve sansür pratikleri yeni dönemde mücadele zeminini belirleyecek başlıca uygulama gibi duruyor.

c.Basın çalışanlarının durumu

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yılda iki kez yayımladığı sendikal istatistikler temmuz ayında açıklandı. 2020 Temmuz ayı verilerine göre "Basın, yayın ve gazetecilik" işkolunda sendikalılık oranı %7,88. İşkolunda sendikalılık oranı diğer işkollarına göre hâlâ oldukça düşük düzeyde. Ancak son 7 yılda işkolundaki bu oran % 3,64 arttı; Ocak 2020 istatistiklerine göreyse oran %0,13 düştü. 2020 yılı ilk yarısı istatistiklerine göre basın, yayın ve gazetecilik işkolunda yeni bir sendika daha kurulmuş bulunuyor. Yeni kurulan Lider Medya-Sen gazetecilerin yanında medya sektöründeki kağıt, baskı ve ambalaj işçilerini de örgütleme iddiasını taşıyor[114]. Sendikanın tabloda görünen üye sayısı şu an için yalnızca altı (6). Büyükten küçüğe Medya-İş'in 2.668, Basın-İş'in 2.441, TGS'nin 1.318 ve DİSK Basın-İş'in 356 üyesi bulunuyor.

114 https://www.facebook.com/lidermedyasen/

Grafik-4: 2003 Ocak - 2020 Temmuz arasında 'Basın, yayın ve gazetecilik' işkolundaki sendika üye sayıları (Veri kaynağı: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı[115])

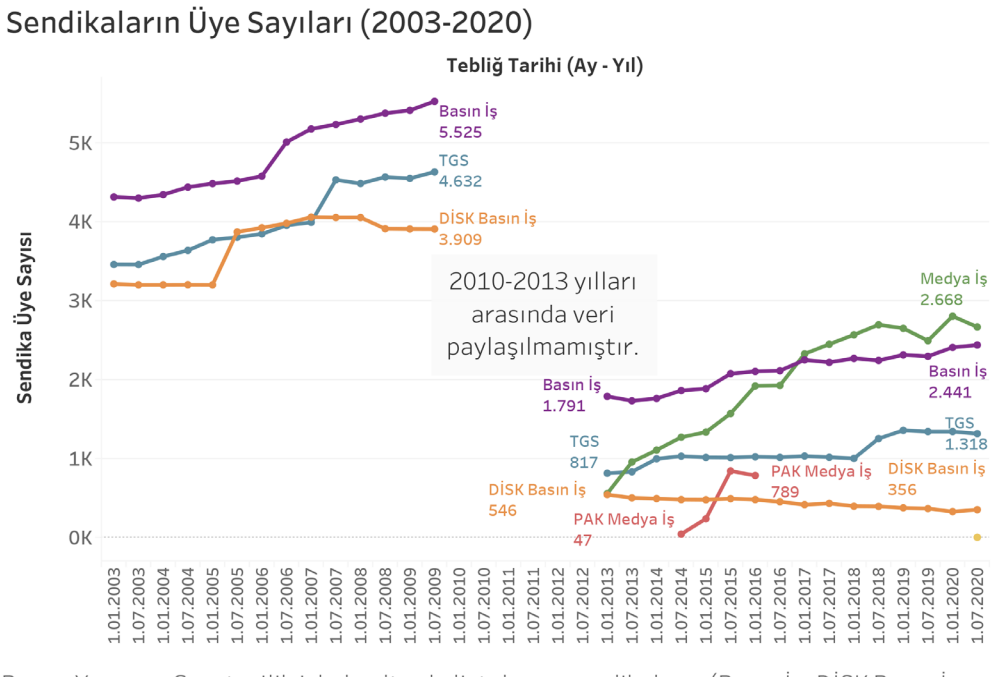

Basın, Yayın ve Gazetecilik işkolu altında listelenen sendikaların (Basın İş, DİSK Basın İş, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Medya İş, PAK Medya İş) 2003-2020 yılların arasındaki üye sayıları aktarılmıştır. 2010-2013 yılları arasında Çalışma Bakanlığı tebliğ yayımlamamıştır.

Kaynak: https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/sendikal- istatistikler/isci-sayilari-ve-sendikalarin-uye-sayilari-hakkinda-tebligler/

90'lı yıllarda başlayan sendikasızlaşma dalgası sonrası rakamlarda dibi gören medya sektörü yeniden aktif sendikal mücadeleye sahne olmaya başlasa da işten çıkarmalardaki artış önümüzdeki dönemde sendika üyeliklerinin de düşmesine sebep olacak gibi görünüyor. Pandemi sonrası işten çıkarmaların yasaklanması sonrası ücretsiz izne çıkarma pratiğine hız verildi. Ülkedeki ekonomik gidişatı işten çıkarmanın yeniden serbest bırakılması sonrası olası durumla birlikte düşündüğümüzde, işsizliğin normalin birkaç katı hızla artacağını beklemek ne yazık ki olası görülüyor.

Yılın üçüncü çeyreğinin basın çalışanlarının durumu açısından olumlu bir gelişmesi raporun 2. bölümünde de belirtildiği gibi Danıştay'ın gazetecilerin basın kartı alabilmesinde şart koşulan "sigorta primlerini yatırmış olma" zorunluluğunu içeren maddeyi iptal etmesiydi[116]. Mevcut hâliyle sorumluluğun gazetecilerde değil işverende olduğuna hükmeden Danıştay'ın bu kararı sonrası alandaki sivil toplum faaliyetleri yalnızca basın kartlarının alınmasında değil yılda 90 günlük yıpranma payı hakkının yeniden kazanılması etrafında işliyor. Yılın son çeyreğinde bu konuyla ilgili TBMM'den bir kanun teklifinin çıkması bekleniyor.

Basın çalışanlarının bu çeyrekteki durumuyla ilgili bir diğer belirleyici etken de elbette Covid-19 salgını... M4D Projesi'nin geçtiğimiz çeyrek raporu[117] için uyguladığı ankette dile getirdiği gibi sahada çalışan gazetecilerin %77'si bağlı oldukları kurumun herhangi bir ekipman sağlamadığı, sağlanan ekipmanın

115 https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/sendikal-istatistikler/isci-sayilari-ve-sendikalarin-uye-sayilari-hakkinda-tebligler/
116 https://tele1.com.tr/internet-gazetecilerinin-uzun-suredir-bekledigi-haber-danistaydan-basin-kartlari-icin-flas-karar-204174/
117 http://media4democracy.org/public/uploads/reports_5271085.pdf

yeterli kalitede olmadığı ya da ekipmanların yeterli miktarda olmadığı yönünde beyanda bulunmuştu. Kısa çalışma, ücretsiz izne çıkarılma gibi süreçleri yaşayan gazetecilerin dışında pandemi sırasında evden çalışan gazetecilerin sorunları arasında mesai saatlerinde belirsizlik, lojistik ek masraflar, haber kaynağına erişememe gibi başlıklar sayılıyor[118]. Konuyla ilgili DİSK Basın-İş tarafından bu çeyrekte yayımlanan "Evden Çalışmanın Hukuku" ve "Evden Çalışmanın Sağlığı" isimli iki video seri[119] gazetecilerin uzaktan çalışma sırasında sahip olduğu haklara dair bilgilendirme yapıyor.

Pandeminin görece ve kaba tabirle "yaradığı" mecralar arasında ise elbette dijital habercilik pratikleri geliyor. İnternette podcast, e-bülten haberciliği gibi yeni sunun pratiklerinin ortaya çıkmasının yanında mevcut haber platformlarının erişimini artırdığı ve yeni platformların kurulmaya başlandığı görülüyor. Fakat pandeminin basın çalışanları açısından değiştiremediği bir konu varsa, o da internet gazeteciliğinin kanundaki yeri ve bu gazetecilerin sosyal hakları... Bu çeyrekteki gazeteci Hacı Bişkin'in Gazete Duvar'da yayımlanan konuyla ilgili araştırması[120] internet platformlarında çalışan gazetecilerin durumuyla ilgili özet bir analiz sunuyor. TGS, DİSK Basın-İş, ÇGD ve İnternet Medyası Derneği başkanlarıyla yapılan röportajlardan oluşan araştırma internet gazeteciliğinin üç temel sorununun ortaya koyuyor:

- İnternet gazetecileri "basın, yayın ve gazetecilik" işkolunda değil "büro" işkolunda sayılıyor. Yani devlet tarafından gazeteci olarak tanınmıyor.
- Buna bağlı olarak basın kartı alma hakları bulunmuyor. Dolayısıyla resmi kaynaklardan haber takibi yapamamak, sokakta gerçekleşen eylemleri takip ederken gözaltına alınma riski bulunmak gibi sorunlarla karşılaşıyor.
- Gazeteciler, yine bağlı bulundukları işkolu kaynaklı özlük haklarında kısıntılar ve güvencesiz çalışma pratiklerine maruz kalıyor.

Bu sorunlara ek olarak yeni düzenlemelerle internette sansürün daha da kolay uygulanır hâle gelmesi internet gazeteciliğinin üretim araçlarından düzenli olarak yoksun kalmasına yol açıyor. Yıpranma payı, kıdem tazminatı gibi gazetecilerin genelini ilgilendiren konuların yanında internet gazeteciliği sorunu Türkiye'de basın özgürlüğünün önündeki engellerden biri olarak duruyor.

118 https://www.evrensel.net/haber/408585/pandemi-sonrasi-gazetecilik-olanaklar-kesfedildi-ancak-masraf-gazeteciye-yuklendi
119 https://www.youtube.com/channel/UCGmpaInYEkkhxeyAcXc-Hdg/videos
120 https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/07/06/meslek-orgutleri-anlatiyor-internet-gazetecilerinin-sorunlari-nasil-cozulur

4-HABER ÜRETİMİ VE DEĞERİ

a.Haber üretimi ve araştırmacı gazetecilik

M4D Projesi 2020 yılı ilk çeyrek raporunda aktarıldığı gibi haber üretiminin aşamaları olan veri toplama, haber kaynağına ulaşma, araştırma, haber yazımı ve yaygınlaştırılması süreçlerinin tümünde birden iktidarın müdahalesi ve sektörde şeffaflığın olmaması iki ana sorun. Benzer şekilde bu çeyrekte Medyada Çoğulculuk ve Basın Özgürlüğü Merkezi'nin (*Centre for Media Pluralism and Media Freedom- CMPF*) yayımladığı rapor[121]da

- Gazeteciler için temel güvenlik
- Piyasa çoğulculuğu
- Siyasi bağımsızlık
- Sosyal içerme

başlıklarını basın özgürlüğü indikatörleri şeklinde sıralıyor. CMPF'nin 2018-2019 yıllarını kapsayacak şekilde yayımladığı ülke raporu[122] ve Türkiye'nin 2020 yılındaki basın özgürlüğü karnesi arasında fark yok denecek kadar az. Türkiye'de gazeteciler temel güvenlik açısından %83 risk ile "yüksek risk" sınıfında değerlendiriliyor. Bu başlığın altında değerlendirilen bilgiye erişim hakkı anlamında ülke %96 risk ile en yüksek sıralarda yer alıyor. Piyasa çoğulculuğu anlamında Türkiye %69 ile yüksek risk sınırında, ancak orta kademeli risk grubunda yer alıyor. Bu yüzdenin ortaya çıkmasında yazılı ve görsel basında farklı medya iştiraklerinin olması rol oynasa da bu firmaların büyük çoğunluğunun raporun üçüncü bölümünde sıralanan nedenlerle hükümet destekçisi yayın çizgisinde olması istatistikte sapmaya yol açabilecek nitelikte. CMPF'nin raporun bir sonraki indikatörde siyasi bağımsızlığın %83 ile yüksek risk altında olduğunu belirterek bu argümana katkı sunuyor. Ayrımcılık, engelli erişimi, kadın temsili gibi konuların alt başlıklarını oluşturduğu sosyal içerme bölümünde ise Türkiye yine %82 ile yüksek risk altında. Bu koşullar altında haber üretiminde- M4D Projesi'nin 2020 yılı için yayımladığı önceki iki çeyrek raporundan farklı olarak- Türkiye'de basının niteliksel yoksunluklardan çok veriye ve haber kaynağına erişim noktalarında zorluk yaşadığını belirtebiliriz. Bu tip bir ortamda araştırmacı gazetecilik imkânları, hatta raporlamalarda bir değişken olarak varlığı dahi sorgulanır nitelikte, diyebiliriz.

121 https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67828/MPM2020-PolicyReport.pdf
122 https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67821/turkey_results_mpm_2020_cmpf.pdf

b.Dezenformasyon & bilgi tekeli

Bir önceki bölümde aktarılan sürecin ortasında yer alan konulardan biri de dezenformasyon ve bilgi tekeli. Geçtiğimiz çeyrek raporlarında farklı gündemler (Türkiye'nin Libya'ya askerî harekâtı ve HDP'nin yaygın medyadaki görünürlüğü) değerlendirilerek yapılan analizlere ek, farklı bir konuda sunulan özeti aşağıda bulabilirsiniz:

Önceki çeyreklerde birisi "millî güvenlik", diğer ise siyasî linç kapsamında değerlendirilecek iki konu incelenirken bu çeyrekteki örnek "Ağustos ayında gündeme gelen Karadeniz'de doğalgaz rezervlerinin bulunması" gündemiydi. Başka bir deyişle örnek olay, siyasetten azade "ülke ekonomisine katkı" bakımından değerlendirilerek toplumun herhangi bir kesiminin karşı olamayacağı bir şekilde servis edildi. Yaygın medyada büyük ses getiren olayı, Cumhurbaşkanı Erdoğan 21 Ağustos 2020 tarihindeki açıklamasıyla duyurdu. Erdoğan'ın 320 milyar metreküp doğalgaz rezervi bulunduğunu söylemesinden sonra yaygın medyanın neredeyse tamamı olayı Cumhurbaşkanı'nın kendi söylemiyle "Müjde" şeklinde verdi[123]. Duyurunun TL'nin döviz karşısında tarihi seviyede değer kaybettiği, istihdamın azaldığı[124], salgın istatistiklerinin yeniden yükselişe geçtiği ve ekonominin darboğazda olduğu bir döneme denk gelmesine rağmen doğalgaz keşfi yalnızca Türkiye yaygın medyasında değil uluslararası basın kuruluşları tarafından da "Türkiye açısından büyük gelişme" şeklinde yorumlandı[125]. Ancak önce gazeteci Deniz Zeyrek'in[126] ardından da Juorno'nun[127] gündeme getirdiği gibi AKP iktidarı boyunca 30'dan fazla kez benzer bölgede doğalgaz rezervi bulunduğuna dönük açıklamalar yapılmış durumda. Ayrıca bu açıklamaların birçoğu seçim öncesi ya da kriz dönemi olarak adlandırılabilecek periyotlara denk geliyor. Dahası sonrasında bahsi geçen rezervlerin üretimine geçilmesiyle ilgili herhangi bir gelişme medyada yer almamış durumda. Bu örnekte de Cumhurbaşkanı'nın üretime geçmek için üç yıl sonrasını vermesi, haberin doğruluğunun ancak bu süre zarfında ortaya çıkması anlamına geliyor. Medyada dezenformasyon tartışmalarının yoğun olduğu bir dönemde iktidarın sahip olduğu bilgi tekelinin sorgulanmadan kabul görmesi basındaki çoksesliliğin önündeki engellerden biri olarak su yüzüne çıkıyor. Aynı basının konuya eleştirel bakanlara cevabı da hazır: Ahmet Hakan "müjde" sonrası yazdığı köşe yazısında "Karadeniz'de doğalgaz bulduk müjdesi karşısında mırın kırın edersen, 'Ama' diye başlayan cümlelerle küçümsersen, sevince ortak olmazsan; yüzün düşer, moralin bozulursa..." "Kaybedersin." şeklindeki ifadeleriyle konuya açıklık getiriyor[128]. Yani okurun doğalgaz keşfine inanmamak ya da üretime geçilip geçilmediğini sorgulamak gibi bir düşünceye kapılması en baştan engelleniyor.

Dezenformasyon ve bilgi tekeli anlamında bu başat örneğin dışında bir gündem de Twitter'ın açıklamasıyla oluştu. Facebook'un ardından Twitter da hükümetler tarafından kontrol edilen medya hesaplarına uyarı ibaresi koymaya başladı[129]. Geçtiğimiz dönemde de devlet bağlantılı "troll"

123 https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-mujdeyi-acikladi-karadenizde-320-milyar-metrekup-dogalgaz-rezervi-kesfettik,9cN1oX91l0-p_iZhGEVaXQ
124 http://disk.org.tr/2020/09/eylul-2020-issizlik-ve-istihdam-raporu-14-2-milyon-issiz-ve-is-kaybi/
125 https://www.hurriyet.com.tr/galeri-son-dakika-haberi-dunya-turkiyenin-dogal-gaz-mujdesini-boyle-duyurdu-41592777/10
126 https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/deniz-zeyrek/umarim-o-mujde-petrol-ya-da-dogalgazdir-ve-bu-kez-dogru-cikar-5998707/
127 https://journo.com.tr/akcakoca-dogalgaz-haber
128 https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-hakan/yapman-gereken-uc-sey-sevinmek-sevinmek-sevinmek-41593019
129 https://www.dw.com/tr/twitter-devlet-kontroll%C3%BC-hesaplara-uyar%C4%B1-koyuyor/a-54478413

hesapları kapatan Twitter bu hamlesiyle dezenformasyonla mücadele açısından yol kat etmeyi amaçlıyor. Uygulamanın yakın dönemde Türkiye'de de devreye girmesi planlanıyor[130]. Bu konu olumlu bir gelişme olarak addedilebilirken Reuters Enstitüsü'nün bu yılki Dijital Haber Raporu'nda uygulanan ankete göre[131] Türkiye'de %52'lik bir çoğunluk "Facebook, Google ve Twitter gibi teknoloji şirketlerinin sorumluluğunu düşündüğünüzde, eğer bir siyasetçi veya siyasi parti gerçek dışı olabilecek bir reklam verirse, sizce bu platformlar ne yapmalıdır?" sorusuna "Gerçek dışı siyasi reklama platformlar izin vermelidir" cevabını verdi. Dünyada ise bu sorunun cevabında %37'yi geçen bir ülke bulunmuyor. Yeni internet düzenlemeleri bilgi tekelini daha da pekiştirirken Enstitü'nün bu araştırması ne yazık ki toplumda da medya çoğulculuğu anlamında yükselen bir talep olmadığını gösteriyor.

5-SAVUNUCULUK FAALİYETLERİ & GAZETECİLERİN KURDUĞU YENİ GİRİŞİMLER

2020 yılı üçüncü çeyreğinde gazetecilerin, mesleki kuruluşların, siyasi partilerin ve uluslararası kurumların çalışmalarına ilişkin bir özetin sunulduğu bu bölüm alandaki sendika ve sivil toplum örgütlerine danışılarak hazırlandı.

a.Sendikal çalışmalar

Basın, yayın ve gazetecilik işkolunda faaliyet gösteren 5 sendikadan (Basın-İş, DİSK Basın-İş, Medya-İş, Lider Medya-Sen, TGS). 2020 yılı üçüncü çeyreğinde Basın-İş, TGS ve DİSK Basın-İş'in yaptığı açıklamalar ve faaliyetler dikkate alındığında öncelikli gündemin gazeteciler yıpranma payı hakkı olduğu görülüyor. Kasım ayına kadar yürürlüğe girmesi beklenen ve yılın başında kaldırılan yıpranma payı hakkının yeniden tesisinin şartlarını belirleyecek kanunla ilgili üç sendika da hem kamu kurumlarına dönük savunuculuk faaliyetleri yürütüyor hem de alandaki meslek örgütleriyle istişarede bulunuyor[132]. Medya-İş ve yeni kurulan Lider Medya-Sen'in internet sitesi ya da sosyal medya

130 https://help.twitter.com/tr/rules-and-policies/state-affiliated
131 https://journo.com.tr/siyasi-reklamlar-sosyal-medya
132 https://www.diskbasinis.org/index.php/tr/basin-aciklamalari/1189-saray-iktidar-emekcileri-y-prat-yor
http://www.basin-is.org.tr/emek-veriyoruz-yipraniyoruz-karsiligini-istiyoruz,2,2,1168#.X5Xit1MzZQI
https://tgs.org.tr/gazetecileryipraniyor/

kanallarında ise bu dönemdeki sendikal faaliyetler ya da savunuculuk çalışmalarıyla ilgili herhangi bir veri yer almıyor. Yıpranma payına ilişkin çalışmalar yürüten üç sendikanın da gündeminde hem gazeteciler hem de matbaa işçileri bulunuyor. 1977 yılında kazanılmış bir hak olan yıpranma payı hakkı önce 2013 yılında kısıtlandı, ardından da 2019 başında AYM kararıyla "yeniden düzenlenmek üzere" iptal edildi. Sonrası süren mücadeleye sendikalar hem basın çalışanlarının neden yıprandığını gösteren bilimsel veriyi paylaşarak[133] hem de kazanılmış bir hakkın yitirilmesi karşısında durarak katkı sunuyor.

2020 yılı üçüncü çeyreğinde üç sendika için de diğer belirleyici konu COVID-19 salgınında basın emekçilerinin durumuydu. Tüm sendikalar yayımladıkları bilgi notlarıyla ve yaptıkları izleme çalışmalarıyla gazetecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi için adımlar atıyor. DİSK Basın-İş'in uzaktan çalışma ve kısa çalışmadan kaynaklanan sorunlara dair üyeleri adına hem işverenlerle yaptığı görüşmeler hem de hukuki ve sağlık temelli bilgilendirme çalışmaları bulunuyor. Sendikanın yayımladığı "Evden Çalışmanın Hukuku" ve "Evden Çalışmanın Sağlığı" isimli iki video seri[134] gazetecilerin pandemi şartlarında hem haklarıyla ilgili bilgi sahibi olmasını sağlıyor hem de çalışan psikolojisiyle ilgili tavsiyelerde bulunuyor.

b.Cemiyet, parti ve diğer STÖ'lerin çalışmaları

Basın alanındaki sivil toplum ve siyasi parti çalışmaları kapsamında 2020 yılı üçüncü çeyreğinde üzerinde durulan başlıklar sendikalarla benzer şekilde yıpranma payı hakkı, Covid-19 salgın döneminde medyanın sorunları ve basın özgürlüğünü kısıtlayan yargı ile hükümet uygulamalarıydı. Basın alanındaki sivil toplum ve siyasi partilere ait çalışmalarının bu çeyrekteki özetini aşağıda bulabilirsiniz:

- Gazeteciler Cemiyeti (GC) Avrupa Birliği finansmanıyla yürüttüğü M4D Projesi kapsamında gazetecilere farklı alanlarda aynî destek sunuyor[135]. 29 Haziran 2020 tarihinde ikinci başvuru döneminde onaylanan çalışmaları açıklanan Basın Evi Destek Aracı (BEDA) kapsamında desteklenen 31 kişi ve kurumun uygulama dönemi bu çeyrekte başladı[136]. GC aynı zamanda hem M4D Projesi hem de ÖİB Projesi ile aylık, çeyreklik ve yıllık periyotlarda Türkiye'de basın özgürlüğünün durumunu izleyip raporlamaya devam ediyor[137]. M4D projesi ile aynı finansman paketi altında TGS ve İzmir Gazeteciler Cemiyeti ortaklığında yürütülen bir proje daha bulunuyor. Bu proje kapsamında gazetecilere eğitimlerle kapasite geliştirme, hukuki ve psiko-sosyal destek, vb. olanaklar sunuluyor.

- 2020 yılı üçüncü çeyreğinde, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), Press in Arrest, Jailed Journos gibi oluşumlar düzenli olarak dava ve cezaevindeki gazetecilerin durumunu takip

133 http://www.basin-is.org.tr/uploads/yuklemeler/Bas%C4%B1n-%C4%B0%C5%9F%20Sendikas%C4%B1%20%C4%B0tibari%20Hizmet%20Hakk%C4%B1na%20ili%C5%9Fkin%20Rapor.pdf
134 https://www.youtube.com/channel/UCGmpaInYEkkhxeyAcXc-Hdg/videos
135 http://media4democracy.org/destekler/
136 http://media4democracy.org/duyurular/basin-evi-destek-araci-beda-ii-dnem-basvuru-sonulari-aiklandi
137 http://media4democracy.org/reports/

etmeye devam etti. Cezaevlerinde ve yargılama sürecinde olan gazetecilerle ilgili istatistikler raporun "Basın davaları" bölümünden incelenebilir. M4D Projesi'nin iletişime geçtiği sivil toplum örgütlerinin beyanları çalışmaların yargılama sürecinde olan gazetecilerle dayanışma, cezaevindeki gazetecilerle ilgili savunuculuk faaliyetleri başlıklarında toplanıyor. Bu anlamda Basın Araştırmaları Derneği'nin çalışması olan Press in Arrest'in paylaştığı dosyaya göre[138] yılın üçüncü çeyreğinde- Ağustos ayındaki adli tatile rağmen- en az 110 gazeteci yargılandı. Bu çeyrekte yasal düzlemde meydana gelen bir değişiklik de davaların tarafsızlığına gölge düşürme ihtimali barındırıyor. Press in Arrest'in belirttiği kadarıyla daha önce terk edilen "savcıların asliye ceza mahkemeleri yargılamalarına katılmaları" pratiğine geri dönüldü. Bu yüzden 13 gazeteci kendilerini davanın hem hâkimi hem de savcısı önünde savunmak durumunda bırakıldı. Press in Arrest çalışması kapsamında ayrıca hem aylık olarak hem de farklı periyotlarda basın özgürlüğü raporları yayımlanıyor[139]. MLSA'nın düzenli dava takibi dışında bu çeyrekte çeşitli tartışmalarla basın özgürlüğünün ülkedeki durumunu izlediği görülüyor. Aynı zamanda dernek, gazeteci Nedim Türfent davasıyla ilgili bir süredir sürdürdüğü yerel ve uluslararası savunuculuk faaliyetlerinin sonucu olarak gazeteci Gökçer Tahincioğlu ile Av. Nuray Özdoğan'ın yazımıyla bir rapor hazırladı[140]. Rapora göre Türfent'in hem cezaevine girişi öncesi tehditler alması hem de yargı ve cezaevi sürecinde uğradığı hak ihlalleri aynı zamanda Türkiye'de basın özgürlüğünün durumunu gözler önüne seriyor. Derneğin bir diğer gündemi de Jin News çalışanı Ayşe Güney ile yaptığı röportajdı. Türkiye'nin ilk kadın haber ajansı olan Jin News temsilcisi hem "aldıkları taciz ve tecavüz tehditlerinden" bahsederek hem de medya dili ve kaynaklarının erilliğine değinerek sektördeki toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı ve şiddeti açığa kavuşturuyor[141].

- Çağdaş Gazeteciler Derneği, raporun girişi ve ikinci bölümünde de belirtildiği gibi bu çeyrekte Danıştay'ın gazetecilerin basın kartı almasının önündeki sigorta primlerinin yatırılmış olması şartını işverene yükleyen kararı almasına vesile oldu. Dernek aynı zamanda hazırladığı aylık raporlarla Türkiye'de basın özgürlüğünün durumunu izliyor[142].

- Basın özgürlüğünün izlenmesine yönelik, bu çeyrekte de diğer dönemlerde olduğu gibi çeşitli raporlar yayımlandı. Yukarıda bahsi geçenlerin yanında Türkiye'de medyanın ve ifade özgürlüğünün durumunu yerel ve uluslararası mecralarda aktarmak için 2020 yılı üçüncü çeyreğinde yayımlanan raporların bir bölümü aşağıda görülebilir:

  » Basın Konseyi:
  https://www.basinkonseyi.org.tr/yayinlar/

  » Bianet 2020 yılı ikinci çeyrek raporu:
  https://bianet.org/bianet/medya/228254-uc-aylik-medya-ifade-ozgurlugu-ihlalleri-tam-metin

138 https://drive.google.com/file/d/1I7iDlkWLTyqZBjIAesFaZsk4hnPOMN3V/view?usp=sharing
139 http://pressinarrest.com/rapor/
140 https://www.mlsaturkey.com/tr/uzman-raporu-nedim-turfent-karari-ulusal-ve-evrensel-yargi-kriterlerine-uymuyor/
141 https://www.mlsaturkey.com/tr/jin-news-yargi-kiskacinda-taciz-ve-tecavuz-tehdidi-aliyoruz/
142 http://www.cgd.org.tr/index.php?Did=274

» CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Akkuş İlgezdi- "Tek(el)leşen Medya Raporu": https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/227841-chp-den-medya-raporu-3-yilda-137-gazete-kapandi

» CHP Mv. Barış Yarkadaş: http://www.diken.com.tr/bir-ayda-60-gazeteci-hakim-karsisina-cikti/

» CHP Mv. Sezgin Tanrıkulu: https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/07/23/basin-raporu-17-yilda-721-gazeteci-tutuklandi

» CHP Mv. Utku Çakırözer'in aylık raporları:

* Temmuz: https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/gazeteciler-temmuzu-adliye-koridorlarinda-bayrami-yine-cezaevinde-gecirdi-1755575

* Ağustos: https://ankahaber.net/haber/detay/chpli_cakirozerden_agustos_ayi_basin_ozgurlugu_raporu_15286

* Eylül: https://www.birgun.net/haber/chp-li-cakirozer-den-basin-ozgurlugu-raporu-2020-nin-en-karanlik-ayi-317562

» Hrant Dink Vakfı Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem Raporu- 2019: https://hrantdink.org/attachments/article/2664/Nefret-soylemi-ve-Ayr%C4%B1mc%C4%B1-Soylem-2019-Raporu.pdf

» İnsan Hakları Derneği Doğu & Güneydoğu Hak İhlalleri Raporu: https://www.evrensel.net/haber/411416/bolgede-6-aylik-hak-ihlali-tablosu-korkunc

» Özgürlük Araştırmaları Derneği Türkiye'de Basın Özgürlüğü Raporu 2019-2020: https://oad.org.tr/Content/BlogResimleri/pdf/2020103133314374Rapor%2014%20-%20T%C3%BCrkiye%20Bas%C4%B1n%20%C3%96zg%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20Raporu%202019-2020%20-%20B.%20B.%20%C3%96zpek%20(09-20).pdf

c.Uluslararası sivil toplum ve Avrupa Birliği çalışmaları

Basın özgürlüğü alanında çalışan uluslararası örgütlerin Türkiye'de doğrudan veya yerel kurumlarla yürüttüğü çalışmalar mevcut. 2020 yılı üçüncü çeyreğinde bu faaliyetlerden öne çıkanlar ve düzenli biçimde devam eden çalışmalar aşağıdaki gibi:

- Avrupa Birliği'nin doğrudan ve alt-hibe programları dışında basın özgürlüğüne dönük sivil toplum çalışmalarını, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), *European Centre for Press and Media Freedom ve The Centre for Media Pluralism and Media Freedom* (CMPF) aracılığıyla destekliyor. Bunun yanında üye ülke büyükelçiliklerinin Türkiye'de alana farklı destekleri bulunuyor.

- Avrupa Komisyonu desteğiyle bu çeyrekte oluşumu tamamlanarak faaliyete geçen *Media Freedom Rapid Response* (MFRR) projesi, Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerinde basının durumunu izlemek ve gazetecilere destek olmak için faaliyetler yürütecek. MFRR Ağustos ve Eylül aylarını kapsayan ilk raporunu yayımlayarak Türkiye özelinde de gazeteciler Can Dündar ve Oktay Candemir'in durumlarına dikkat çekti[143].

- 25 basın örgütünden oluşan bir koalisyon Avrupa Parlamentosu'na (AP) sundukları mektupta "e-delil" olarak niteledikleri dijital ortamda bulunan dosyaların delil şeklinde kullanılması konusunu dile getirdi. Sivil toplum örgütleri e-delil niteliği taşıyan belgelerin gazetecilerin temel haklarını ve kişisel verilerin paylaşımını ihlal edecek şekilde kullanıldığına dikkat çekti ve AP'den konuyu görüşmesini talep etti[144].

- 1 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe girecek yeni internet düzenlemesi uluslararası sivil toplumun bu çeyrekteki en öncelikli konularındandı. Raporun ikinci bölümünde ayrıntısıyla incelenen bu düzenlemenin internet üzerindeki sansürü daha da derinleştireceğine ilişkin CPJ, IPI, IPJ, RsF gibi örgütlerin yanı sıra Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler'den (BM) de açıklamlar geldi[145].

- Yılın üçüncü çeyreğinde BM nezdinde iki farklı başlıkta Türkiye'yi yakından ilgilendiren gelişmeler yaşandı. Beşer yıllık süreçlerde ilerleyen Evrensel Periyodik İnceleme (Universal Periodic Review-UPR) kapsamında BM İnsan Hakları Konseyi Ocak 2020'de gerçekleşen oturumda sivil toplum örgütlerinin[146], Temmuz 2020'de gerçekleşen oturumda da üye devletlerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bilgisine sunduğu önerilerin[147] yanıtlarını Eylül ayında dinledi. Farklı hak alanlarında Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun politika üretmesinin amaçlandığı 321 önerinin 302'si Türkiye tarafından muhatap alındı[148]. Türkiye, geriye kalan 19 önerinin görüşülmesini "siyasi içerikli" olması argümanıyla reddetti. Temsilciler 302 öneriden 216'sının ya desteklendiğini ya

143 https://ipi.media/wp-content/uploads/2020/10/Briefing-Media-Freedom-Violations-in-Europe-August-September.pdf
144 https://drive.google.com/file/d/1UAr9L8FAURKBzYwc1ah4G6Rxz9794zHB/view
145 https://www.amerikaninsesi.com/a/sosyal-medya-teklifine-uluslararasi-tepki/5520764.html
https://www.dw.com/tr/yorum-ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z-gazetecilik-alan%C4%B1-daha-da-daral%C4%B1yor/a-54375375
https://mailchi.mp/cpj/turkey-proposes-social-media-law-threatening-press-freedom?e=0b2bdc4c7c
https://freeturkeyjournalists.ipi.media/ipi-condemns-passage-of-turkeys-new-social-media-law/?mc_cid=1925917e85&mc_eid=1d5aee3f82
146 https://www.upr-info.org/en/review/Turkey/Session-35---January-2020
147 https://www.upr-info.org/sites/default/files/document/turkey/session_35_-_january_2020/report_of_the_working_group-turkey_english.pdf
148 https://undocs.org/A/HRC/44/14/Add.1

da hâlihazırda uygulanmakta olduğunu belirtti. Basın ve ifade özgürlüğü alanını kapsayan ve internet erişim engellemeleri, basın davalarında keyfi uygulamalar, Osman Kavala ve Selçuk Kozağaçlı gibi insan hakkı alanında çalışan ünlü kişilerin tutukluluk hâlleri, terör yasasının hafifletilmesi, hukukun üstünlüğü gibi başlıklarda toplanan önerilerin neredeyse tamamı Türkiye tarafından ya reddedildi ya da iyileştirmelerin zaten yapıldığı argümanıyla yanıtlandı. Sürecin önümüzdeki beş yıllık zarfta BM İnsan Hakları Konseyi'nin Türkiye'nin atacağı adımları izlemesi ve final raporunu sunması ile tamamlanması bekleniyor. Ancak ülkenin tavrı ifade ve basın özgürlüğü alanında çalışan birçok örgüt tarafından eleştiriyle karşılandı[149]. Sürecin Türkiye'nin uluslararası düzlemdeki itibarını bir kez daha zedelemesi bekleniyor. Türkiye'nin yanıtları aynı zamanda BM İnsan Hakları Konseyi'nin bir önceki oturumunda tüm devletlere seslenerek, ifade özgürlüğü alanında yaptığı çağrıya da aykırılıklar taşıyor[150]. BM'nin çağrısı ifade ve basın özgürlüğü açısından şu önerileri içeriyor [151]

- Çevrimiçi ve çevrim dışı olmak üzere, ifade özgürlüğüne saygı duymak, güçlendirmek ve vuku bulan insan hakları ihlallerini, ulusal mevzuatları uluslararası hukuka uydurmak da dahil olmak üzere düzenlenmelidir.

- Herkesin; gazeteciler ve basın çalışanları, insan hakları savunucuları dahil olmak üzere, ifade ve düşünce özgürlüğü korunmalıdır; buna güvenliğin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması da dahildir. Hükümetlerin hesap verebilirliği ve katılımcı demokrasilerde gazetecilerin oynadığı önemli rol göz önünde bulundurularak gazetecilerin kaynaklarının ve usulsüzlük ihbarlarının gizlilikleri hukuken ve fiilen korunmalıdır.

- Medyanın, özellikle editoryal bağımsızlık hususunda, ifade ve düşünce özgürlüğüne saygı duyulmalıdır; medya ve bilgi kaynaklarının sahipliğinin çeşitliliğini destekleyerek, bilgiye çoğulcu bir yaklaşımı ve birden çok bakış açısı teşvik edilmelidir; medya ile ilgili suçlarda hapis cezaları veya suça orantısız para cezaları vermekten kaçınılmalıdır.

- İfade ve düşünce özgürlüğünü kısıtlamak için milli güvenlik ve kamu sağlığı yasaları uluslararası hukuka aykırı şekilde kullanılmamalıdır. Teröristler ve radikal gruplar tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemleri ve kamu sağlığı için alınan önlemlerin hepsi uluslararası yükümlülüklere, hukuk, meşruluk, zorunluluk ve ölçülülük ilkelerine uygun olmalıdır.

- Devletler bilgi arama, alma ve yayma özgürlüğünü sağlayan yasa ve politikaları yürürlüğe sokmalıdır.

Tamamı Türkiye'de basının yaşadığı başlıklara gönderme olarak alınabilecek bu önerilerin Gazeteciler Cemiyeti M4D Projesi tarafından kabul edildiği ve kamu kurumlarına çağrı niteliği taşıdığını hatırlatmak gerekiyor.

149 https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/3071/2020/en/, https://www.hrw.org/news/2020/09/29/adoption-outcome-universal-periodic-review-turkey, https://ifex.org/repression-of-free-expression-in-turkey-continues-amid-adoption-of-upr/, https://observatoryihr.org/news/turkey-to-yet-again-make-promises-it-wont-keep-to-the-un-human-rights-council/
150 https://undocs.org/en/A/HRC/44/L.18/Rev.1
151 Başlıklar bu raporun yazımına katkıda bulunması amacıyla M4D Projesi ekibi tarafından derlenmiştir. Doğrudan çeviri olmadığı gibi resmî çeviri niteliği de taşımamaktadır.

6-DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

2020 üçüncü çeyreğinde Türkiye'de basın özgürlüğü açısından cezaevindeki gazetecilerin sayısında azalma dışında tamamıyla karanlık geçtiği aşikâr. Görülüyor ki yeni internet düzenlemelerinin getireceği sansür pratikleri, yıpranma payı ve kıdem tazminatı konusunda kanundaki düzenlemeler ve Covid-19 salgını etkisinde gazetecilik mesleğinin sürdürülmesine ilişkin önlemler bir sonraki çeyreğin öncelikli başlıkları şeklinde sıralanacak. Buna ek olarak RTÜK ve BİK tarafından kesilen cezalar, gazetecilere dönük keyfî yargılamalar ve hedef gösterme eylemlerinin de gündemdeki yerini bir süre daha kaybetmeyeceği su götürmez bir gerçek.

Bu tablo karşısında, bir önceki bölümde belirtildiği gibi uluslararası mekanizmalar ve hukuk açısından önem taşıyan hususların takip edilerek uygulamaya konulmasının yanında sıralanan öneriler listesi aşağıda görülebilir[152]:

- Yeni internet düzenlemesinin iptaline dönük hukuki yollara başvurulması ve yapılan başvuruların takibinin sağlanması,
- Yıpranma payı hakkının basın kartı şartı aranmadan gazeteciler ve matbaa çalışanları için yeniden tesis edilmesi
- COVID-19 salgını kapsamında basın sektöründe ücretsiz izin ve kısa çalışma uygulamalarının önüne geçilmesi ve basın çalışanlarının sosyal ve ekonomik hak kaybına uğramaması için gerekli önlemlerin alınması,
- Yargının siyasallaşması ile bağlantılı gözaltına alınan ve tutuklanan gazetecilerin serbest bırakılması için uluslararası hukuk yollarına ve insan hakkı mekanizmalarına başvuru yapılması; gazetecilerin tutuksuz yargılanması yönünde adımlar atılması,
- BİK ve RTÜK tarafından kesilen cezalarda yürütmenin durdurulması amacıyla yerel hukuk yollarına başvurulması,
- Basın Ahlak Esasları mevzuatında değişikliğe gidilerek terör, milli güvenlik, kişilik haklarına saygı gibi muğlak maddelerin güncellenmesi,
- Basın kartı dağıtımının hükümet sözcüsü olan bir organ tarafından değil, doğrudan basın temsilcilerinin yer alacağı bir komisyon tarafından yapılması, yeni bir Basın Kartı Yasası'nın sivil toplum ve meslek kuruluşlarının fikirleri alınarak devreye sokulması,

152 Raporun bu bölümündeki önerilerin bir bölümü M4D Projesi'nin önceki dönemlerde yayımladığı önerileri de içermektedir. Zira basın özgürlüğü açısından tekrar eden ihlaller bulunmakta ve hakların gelişimine dair ilerleme sağlanamamaktadır.

- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın basın kartlarını yenilemesi ve başvurusu beklemede olan kart sahiplerine bilgi vermesi için savunuculuk faaliyetleri yürütülmesi,

- İnternet platformlarında çalışan gazetecilerin mesleki statüsünün büro işkolundan basın, yayın ve gazetecilik işkoluna alınması,

- Yaygın medyanın sahip olduğu ekonomik olanakları bulunmayan alternatif medya mecralarının desteklenmesine ve bu mecralar için kapasite geliştirme faaliyetlerinin düzenlenmesine dönük Avrupa Birliği ve AB üye ülke büyükelçilikleri tarafından sağlanan desteklerin sürdürülmesi

Bir kısmı uzun vadeli, bir kısmı ise gündeme dönük bu önerilerin takibi yine M4D Projesi Medya İzleme Raporları kapsamında yapılacak ve konularla ilgili kurum ve kuruluşlarla diyalog geliştirilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti

Gazeteciler Cemiyeti, 10 Ocak 1946'da gazeteciler Mekki Sait Esen, Niyazi Acun, Aka Gündüz, Bilal Akba, Adil Akba, Sebahattin Sönmez ve Muvaffak Menemencioğlu tarafından kuruldu. Cemiyetin kuruluş amacı, basın organlarındaki gazetecileri bir araya toplamak, mesleki ve sosyal hakları geliştirmek, mesleğin gerekliliği olan hak ve özgürlükleri savunmak olarak belirlendi.

Kurucu başkanlığı üstlenerek 1946-1956 yılları arasında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı'nı yürüten Mekki Sait Esen'in ardından 1956-1957 döneminde eski kontenjan senatörlerinden Ecvet Güresin cemiyet başkanlığını üstlendi.

Kudret gazetesi kurucusu ve sahibi Gazanfer Kurt'un, 1959 yılına kadar Gazeteciler Cemiyeti'ne başkanlık yapmasının ardından bu görevi 1960 yılına kadar Atilla Bartınlıoğlu üstlendi. CHP'nin eski Milletvekili Altan Öymen, 1960 ve 1961 yıllarında sürdürdüğü Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı görevini 1961 yılında İbrahim Cüceoğlu'na bıraktı. Akis dergisi yönetici ve yazarı Metin Toker ise, 1957 yılında yedi ay 53 gün hapis yatmasının ardından 1962 yılında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı'na getirildi.

Ekspres gazetesi kurucu sahipliğini yapan Doğan Kasaroğlu, 1963 - 1968 döneminde Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak görevi devralmasından sonra TRT Genel Müdürlüğüne atandı.

Yenigün, Ulus, Ankara Telgraf, Ankara Ekspres, Dünya gazetelerinde yazı işleri müdür-lüğü, yazarlık, başyazarlık ve Genel Yayın Yönetmenliği yapan Beyhan Cenkçi, bu süre içerisinde beş yıl boyunca Gazeteciler Sendikası başkanı olarak görev aldı. 1960 yılı öncesi bir buçuk yıl hapis cezası alarak bazı meslektaşları ile birlikte cezaevine giren Cenkçi, 1969 yılında Gazeteciler Cemiyeti başkanı seçildi. 1992 yılına kadar Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak görevini sürdürdü. Cenkçi, 24 yıllık Başkanlığı sırasında Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Senatörlüğü de yaptı.

1971 yılında Son Havadis gazetesinde mesleğe başlayan Nazmi Bilgin, Güneş gazetesi sahipliği ve Yazı İşleri Müdürlüğü görevini üstlendi, daha sonra Dünya gazetesinde Haber Müdürü olarak görev yaptı. Bilgin, Tercüman gazetesinde Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı muhabirliği görevlerini de yürüttü. TRT-2'nin kuruluşunda yer aldıktan sonra TRT'ye, beş yıl "Uzman Haberci" ve "Genel Müdür Danışmanı" olarak hizmet verdi. Bilgin 1992 yılında ittifakla cemiyet Genel Başkanı seçildi. 1996 yılında kuruculuğunu üstlendiği Türkiye Gazeteciler Federasyonu'nda Genel Başkanlık görevi yapan Bilgin, bu görevi 2009 yılına kadar sürdürdü.

BRT televizyonunun Ankara temsilciliği görevini de yapan Bilgin, Unesco Türkiye Milli Komitesi üyeliği ve Denetçiliği görevinde de bulundu. Basın İlan Kurumu Genel Kurul üyeliği, Türk Silahlı Kuvvetleri Elele Vakfı Mütevelli Heyet ve Yönetim Kurulu üyeliği ve Reklam Kurulu üyeliği görevlerini de sürdürüyor.

Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçişiyle, daha açık bir deyimle, çoğulcu demokrasi dönemiyle yaşıt ve koşut olan Gazeteciler Cemiyeti, bir avuç gazeteci üye ile çıktığı yolu, sevgi ve mesleki dayanışma ile pekiştirmiş, 2000'i aşkın üye sayısı ve bağımsız mali gücü ile bugün, Türkiye'nin en eski, en büyük ve saygın meslek kuruluşlarından ve sivil toplum örgütlerinden birisidir.

Cemiyetimiz, 1946 yılındaki kuruluşundan bu yana her zaman cumhuriyet, çoğulcu demokrasi ile ifade ve basın özgürlüğü başta olmak üzere özgürlüklerin yılmaz bekçisi oldu. Gazeteciler Cemiyeti üyelerine aşıladığı bu güvenle ülkemizin mesleki ve diğer önemli kurumları arasında hak ettiği yeri aldı.

Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu

Başkan
Nazmi Bilgin

Başkan Vekili
Savaş Kıratlı

Başkan Yardımcıları
Ertürk Yöndem
Ayhan Aydemir
Yusuf Kanlı

Genel Sekreter
Ümit Gürtuna

Mali Sekreter
Mustafa Yoldaş

Üyeler
Güray Soysal
Ali Şimşek
Ali Oruç
Önder Yılmaz
Önder Sürenkök
Olgunay Köse
Nursun Erel

M4D Projesi Ulusal Komitesi

Başkan
Nazmi Bilgin

Akademisyen Üye
Prof. Dr. Korkmaz Alemdar

Hukukçu Üye
Av. Tuncay Alemdaroğlu

STK Üyesi
Sefa Özdemir

Kıdemli Gazeteci Üyeler
Sedat Bozkurt, Nursun Erel, Yusuf Kanlı

M4D Proje Ekibi

Proje Direktörü
Yusuf Kanlı

Proje Direktör Yardımcısı
Seva Ülman Erten

Proje Sorumlusu
Igor Chelov

Finans Müdürü
Kağan Kıraç

Muhasebeci
Feridun Doğan

Destek Programı Uzmanı
Merve Kambur

Politika Uzmanı
Özgür Fırat Yumuşak

Editör
Göksel Bozkurt

Bilişim Tekn. Uzm.
Arife Acıyan

Veri Uzmanı
Okan Özmen

Görsel- İşitsel Tek. Uzm.
Alican Sağın

Basın Evi Ofis Sekreteri
Sibel Güven

Çevirmen
Ozan Acar

Araştırmacılar
Deniz Savaş
Deniz Rende
Ebru Önal

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi

Avrupa Birliği (AB) finansmanıyla Gazeteciler Cemiyeti tarafından demokrasinin güvencesi olarak Türkiye'de çoğulcu medya ve özgür basının güçlendirilmesi için Ocak 2019'da hayata geçirildi ve Mart 2022'ye kadar devam edecek.

Projenin genel hedefi: Demokrasinin güvencesi olarak Türkiye'de çoğulcu medya ve özgür basının güçlendirilmesidir.

Projenin özel hedefleri: Birinci hedef toplumda çoğulcu ve özgür medyanın toplum tarafından destek gördüğü ve farkındalığın arttığı bir zemin oluşturulması, ikinci hedef ise, Gazeteciler arasında dayanışmanın güçlendiği ve gazetecilerin kendini güvende hissettiği bir zeminin oluşturulmasıdır.Proje kapsamında yürütülecek faaliyetler genel hatları ile aşağıdaki gibidir:

Proje kapsamında yıllık Basın Özgürlüğü İzleme Raporları ve üç ayda bir Medya Ortamının İzlenmesi Raporları yayınlanacaktır. Bu raporlar üniversitelere, medya kuruluşlarına, devlet kurumlarına, ilgili tüm sivil toplum örgütlerine, AB Komisyonlarına, Türkiye'deki AB ülkelerinin elçiliklerine ve gazetecilere dağıtılacaktır.

Sivil izleme kapsamında veri toplama ve bilgi ağlarının geliştirilmesi için Türkiye'nin her bölgesinde durum değerlendirme toplantıları yapılacaktır. Toplantılar, mevcut ağların birleştirilmesi, işbirliği fırsatlarının arttırılması, gözlem kapasitelerinin genişletilmesi ve yerel medya sivil toplum örgütleri ile gazetecilere ulusal ve uluslararası konularda görüş alışverişinde bulunmaları için değerli fırsatlar sunulması konularında katkı sağlayacaktır. Toplantılar aynı zamanda, Basın Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü ile ilgili raporlara içerik sağlanması konusunda katkıda bulunacaktır.

Proje kapsamında yazılacak yıllık sivil izleme raporları bulgularına ve yıllık konferanslarda yayınlanan mütalaa belgelerine dayanarak, medya ortamının iyileştirilmesi ve ifade özgürlüğü için kulis faaliyetlerinin yapılması amacıyla Ankara'daki devlet kurumlarına düzenli ziyaretler yapılacaktır.

Uluslararası savunuculuk eylemlerinin yürütülmesi kapsamında Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve ilgili sivil toplum örgütleriyle ziyaretler düzenlenecek ve program kapsamında hazırlanan raporlar paylaşılacaktır.

Projenin her yılının sonunda belirlenecek bir tema ile ulusal bir konferans düzenlenecek olup, konferanslar sektör temsilcilerine, gazetecilere, akademisyenlere, gazetecilik öğrencilerine, program destek programları faydalanıcılarına açık olacak ve katılımcılar doğrudan davet ve açık çağrı yoluyla seçilecektir.

Proje kapsamında Türk medyasına uzun vadeli katkıları veya Türkiye'deki ifade veya basın özgürlüğüne kendini adayarak yaptığı katkılar, veya uzun süredir devam eden başarı öyküsünü takdir etmek için bir gazeteci veya medya kuruluşuna her yıl "Gazetecilik Mesleği Onur Ödülü" verilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti'nde bir Basın Evi oluşturulmuştur. Bu Basın Evi, program hedef grubunun bir araya gelebileceği, stüdyo ve toplantı salonu ile birlikte bilgisayarlardan, yazılımdan ve uzmanlık desteğinden faydalanabileceği bir ortak çalışma alanı içermektedir.

Basın Evi'nde gazetecilere yönelik olarak bir dizi kapasite geliştirme eğitimleri verilecektir.

Medya alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleriyle işbirliği ile gazetecilerin kapasitesinin güçlendirilmesi için yerel eğitimler düzenlenecektir. Bu yerel eğitimler, Gazeteciler Cemiyeti'nin de işbriliği içerisinde olduğu yerel gazeteci cemiyetleriyle işbirliği içinde verilecektir.

Sektördeki gazetecilerin dayanışma içerisinde olabilmeleri, ağ kurabilmeleri ve paylaşım yapabilmeleri için Basın Evi'nde haftalık olarak gazeteci buluşmaları gerçekleştirilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi
Üsküp Caddesi No:35 Çankaya/Ankara

+ 90 312 427 15 22

www.media4democracy.org

www.gazetecilercemiyeti.org.tr

www.24saatgazetesi.com

facebook.com/media4democracy

twitter.com/democracy4media

instagram.com/media4democracy

youtube.com/media4democracy

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi kapsamında yayımlanan raporlara ulaşmak için tıklayınız.